

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Ester Minaříková

VI. ročník – kombinované studium

Obor: Pedagogika – správní činnost

DĚTI A INTERNET

Diplomová práce

Vedoucí práce: RNDr. Evžen Růžička, CSc.

OLOMOUC 2010

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že diplomovou práci jsem vypracovala samostatně a použila jsem pouze uvedeníh pramenů a literatury.

V Zábřehu dne 13. června 2010

.....
vlastnoruční podpis

Děkuji vedoucímu diplomové práce RNDr. Evženu Růžičkovi, CSc. za odborné vedení a za cenné rady a připomínky při zpracování diplomové práce.

Děkuji také Mgr. Karlu Měšťánkovi, který svými zajímavými poznatky a zkušenostmi z praxe středoškolského pedagoga, přispěl k realizaci této diplomové práce.

„Virtuální svět je plný iluzí. Vždyť iluze jsou spjaty s člověkem odjakživa a člověk by bez nich snad ani nemohl být živ. I nejpřesnější a nejpřísnější věda je v podstatě krásnou iluzí o nekonečné moci člověka nad přírodou a sebou samým. Opravdové a skutečné věci v životě se však dějí mimo rámeček vědeckých kategorií.“

doc. PhDr. David Šmahel, Ph.D.

OBSAH

ÚVOD	8
ČÁST TEORETICKÁ	
1 HISTORIE INTERNETU	10
2 OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ	12
2.1 Obecná charakteristika vývojových změn v dospívání	12
2.2 Koncepce	12
2.3 Fyzické změny a psychika	13
2.4 Výchova sebevýchovou	14
3 PSYCHOLOGIE A INTERNET	16
3.1 Anonymita na internetu	18
3.2 Přenos a projekce ve virtuálním světě	18
3.3 Specifika virtuálního prostředí	19
4 IDENTITA ON-LINE	24
4.1 Virtuální identita – iluze či realita	24
4.2 Pozitiva a negativa virtuální identity	25
4.3 On-line identita u dospívajících	25
4.4 Důvody změny identity ve virtuálním prostředí	26
4.5 Změny osobnosti on-line	27
5 EMOCE A VZTAHY VE VIRTUÁLNÍM SVĚTĚ	29
5.1 Láska on-line	29
5.2 Virtuální vztahy dospívajících	29
5.3 Virtuální vztahy a jejich přenos do reality	30
6 ZÁVISLOST NA INTERNETU	32
7 PRAVIDLA PRO RODIČE A DĚTI K BEZPEČNĚJŠÍMU UŽÍVÁNÍ INTERNETU	33
7.1 Pravidla pro děti k bezpečnějšímu užívání internetu	35
7.2 Pravidla pro rodiče k bezpečnějšímu užívání internetu jejich dětmi	36
8 AGRESIVNÍ CHOVNÍ	38

8.1	Šikana	40
8.2	Kybernetická šikana	41
8.3	Šikana a kybernetická šikana	42
8.4	Dětská práva a právní následky	44
9	BEZPEČNĚ ON-LINE	47
9.1	Národní centrum bezpečnějšího internetu – projekt Saferinternet	47
10	CO ZAJÍMÁ DĚTI A MLÁDEŽ NA INTERNETU	49
10.1	Sociální sítě	49
10.2	Chat	50
10.3	Mobilní telefon	51
10.4	E-mail	52
10.5	Etiketa, netiketa, chatiketa	52
10.6	Kybergrooming	52
10.7	Sexting	52
10.8	Počítačové hry	53
10.9	Informace na internetu	56
11	RODIČOVSKÉ KONTROLY	57
12	LISTINA DĚTSKÝCH PRÁV NA INTERNETU	60

ČÁST PRAKTICKÁ

13	VÝZKUM	61
13.1	Formulace hypotéz	61
13.2	Příprava a provedení výzkumu	62
13.3	Dotazník a jeho konstrukce	62
13.4	Výsledky šetření dotazníku a přepracování do konečné podoby	62
14	VLASTNÍ VÝZKUM	63
15	INTERPRETACE ZJIŠTĚNÝCH DAT DOTAZNÍKOVÝM ŠETŘENÍM	65
15.1	Ověřování platnosti hypotéz	66
15.2	Shnutí výsledků	72
	ZÁVĚR	75
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJE	77
	SEZNAM PŘÍLOH	83
	SLOVNÍK CIZÍCH SLOV	92
	SEZNAM ZKRATEK	94
	ANOTACE	

ÚVOD

„Život a výchova dnešních dětí, dospívající mládeže a mladých dospělých probíhá v různých prostředích: většinou nejprve u rodičů a později, po založení vlastní rodiny, také s partnerem a dětmi; ve škole, v přípravě na profesi a později ve světě práce; ve volném čase a jeho zájmových či společenských prospěšných aktivitách; **v prostředí ovlivněném médií.**

V životě současného člověka stále roste význam mezilidské komunikace (lat. *communicare* = spojovat) jako formy sociálního styku spočívající ve sdělování informací (lat. *informare* = utvářet mínění). Komunikace může být bezprostřední, tváří v tvář, stále častěji však informace zprostředkují **média** (sdělovací prostředky), umožňují ovlivňování velkých skupin lidí najednou a v poslední době i jejich aktivní zapojení do komunikace.

Ve 20. století prošla prudkým vývojem jak tradiční média tištěná (knihy, časopisy), tak média zaměřená na akustické nebo obrazové zpracování informací (film, rozhlas, televize). Značně rozšířila svoji nabídku z hlediska obsahu i metod, zvýšila dosah, vliv a význam. V posledních desetiletích je doplnila **média spjatá s rozvojem elektronických technologií** (mobilní telefony, počítače, internet).

S nebyvalou rychlostí a razancí se nové formy komunikace staly součástí denního života rostoucího okruhu příslušníků společnosti. Prostupují také volný čas na všech úrovních – od individuální po celospolečenskou, od místní po světovou – a všechna tato prostředí pomáhají spojovat. Jejich působení má však také odvrácenou stranu: jednak přecenění diváckého a uživatelského přístupu na úkor vlastní aktivity a spoluúčasti, jednak propagaci násilí, šíření pornografie a dalších negativních jevů.

Děti a mladí lidé se s médii denně setkávají v rodině, ve škole i ve volném čase. **Prostřednictvím médií** děti a mladí lidé získávají informace o světě dospělých i vrstevnících; uspokojují a rozvíjejí svoje zájmy; inspirují se pro nové způsoby oddechu a zábavy; prožívají chvíle napětí, dobrodružství nebo radosti, dosáhnou-li stanoveného cíle; a někdy se na mediální tvorbě sami podílejí. Takto se vytvořila nová, svébytná a významná oblast zájmové činnosti, jejíž rozvoj lze předpokládat také v budoucnosti. Zasahuje stále častěji, přitom však děti a mladí lidé na nabídku reagují odlišně (**individualizace** využívání médií).“ (Hofbauer, 2004, s. 11)

S ohledem na předchozí východiska jsem si zvolila jako téma své diplomové práce „Děti a internet.“ Zaměřila jsem se na děti v období dospívání. Profesionálně působím téměř 15 let ve školství jako předškolní a mimoškolní pedagog. Problematika výchovy a vzdělávání dětí

a mládeže je mi velmi blízká. Při každodenním kontaktu s lidmi zjišťuji, že **média** (zejména mobil a internet) se stala nedílnou součástí našich životů a vytrácí se jakási přirozená a samozřejmá radost z pobytu venku, s přáteli, při sportu apod. Mnoho mladých lidí toto nahradila sdílením svých zážitků, pocitů a problémů prostřednictvím komunikace přes média, která ještě nedávno působila jako něco nadčasového, nesamozřejmého a nedostižitelného.

Cílem diplomové práce je zmapování možností, pozitiv ale i nebezpečí, která nabízí prostředí internetu této věkové skupině. Dále chci zjistit, jakou prioritou je v současnosti internet v životě dospívajících dětí. Práce je koncipována jako vzhled do této problematiky. Diplomová práce je rozdělena na **část teoretickou a část praktickou**.

Část teoretická je členěna do dvanácti témat, některá jsou dále rozpracována do podtémat. Zabývám se v nich historií internetu, charakteristikou období dospívání, pozitivy a negativy virtuálního světa, závislostí na internetu a PC hrách, šikanou a kybernetickou šikanou. Práce rovněž obsahuje rady rodičům, pedagogickým pracovníkům, ale také široké veřejnosti, jak by (se nejen děti) měly chovat na internetu, čeho se vyvarovat, jak být bezpečně připojen on-line a další. Vzhledem k tomu, že práce obsahuje mnoho odborných výrazů, nechybí v jejím závěru slovník cizích slov.

Část praktická je realizací dotazníkového šetření. Cílem je zjistit a analyzovat, kolik času denně tráví dospívající děti na internetu, zda mají možnost připojení doma nebo vyhledávají k tomuto účelu jiná místa a jaká, za jakým účelem se připojují, jakou prioritou v jejich volném čase internet je a jak bezpečně či nebezpečně se na internetu chovají. Srovnávám zde dospívající dívky a chlapce z měst a vesnic. Součástí výzkumné části diplomové práce byly také osobní schůzky a rozhovory s pedagogy základních a středních škol, zaměstnanci knihovny, mimoškolního zařízení a informačního centra, tedy míst, kde mají dospívající možnost připojit se k internetu.

Výstupem diplomové práce je předložení tohoto materiálu, nejen výše jmenovaným, jako pomocný materiál k vypracování pravidel chování na internetu v počítačových učebnách ve školách a mimoškolních zařízeních. Mohou ji využít také rodiče jako návod pro stanovení pravidel svým dětem při připojení k internetu doma.

ČÁST TEORETICKÁ

1 HISTORIE INTERNETU

Internet, který známe dnes a který se stal naším přítelem a pomocníkem, se zrodil počátkem 90. let. Jeho historie je však mnohem složitější.

První předchůdce internetu byl vytvořen v roce 1969 institucí Advanced Research Project Agency (ARPA) pod záštitou Ministerstva obrany USA. Síť byla nazvána ARPANET. Zpočátku byla tvořena pouhými čtyřmi počítači. V roce 1972 k ní bylo připojeno 50 výzkumných a vojenských center. Později se rozdělila na dvě sítě: Arpanet a Milnet (armádní síť). V roce 1981 přibyla síť Bitnet (využita k propojení amerických vysokých a středních škol). Velikým problémem však byla komunikace v mnoha různých platformách. Proto probíhal v této oblasti intenzivní výzkum a jeho výsledkem (v r. 1983) byl protokol TCP/IP (Transmission Control Protocol / Internet Protocol), který je používán dodnes. Ačkoliv v polovině 80. let existovalo několik sítí, stále ještě nebyly předmětem zájmu veřejnosti, protože nebyly volně přístupné. V roce 1986 byla vytvořena síť NSFNET (National Science Foundation Network). Původně byla určená pro propojení 5ti superpočítačů. Později se však toto řešení ukázalo natolik výhodné, že v roce 1990 byla síť Arpanet zrušena a nahrazena právě sítí NSFNET. V roce 1991 nad ní byla vytvořena nová síť NREN (National Research and Education Network).

Vznik dnešního internetu je datován do roku 1993, kdy Švýcar Tim Berners Lee vymyslel pro atomové fyziky ve švýcarském Bernu nový způsob výměny informací. Tento nový způsob, známý pod zkratkou WWW (World Wide Web, což se dá přeložit jako "síť okolo světa"), byl startem závodu za zábavou a informacemi na internetu. Obrovskou výhodou internetu je, že při prohlížení WWW stránek se nemusíte starat o to, zda informace jsou na počítači v České republice, Kanadě, nebo třeba v Austrálii.

V roce 1994 tedy slaví internet 25. výročí. Roku 1995 se služba WWW dostává na první místo v počtu přenesených dat. Objevuje se první oficiální špionáž, namířená proti nelegálním výrobcům mobilních telefonů a dalšího elektronického zařízení, vedená americkou tajnou službou prostřednictvím internetu. Rok 1996 přináší První veletrh Internetové technologie.

V současné době se internet u nás stává stále více součástí běžného života. A to hlavně prostřednictvím elektronické pošty. Dnes je již zcela běžnou záležitostí uvádět na své vizitce

též adresu elektronické pošty, vlastní stránky (homepage) nebo společností, které přístup k internetu nabízejí. (<http://ireferaty.lidovky.cz/309/1030/HISTORIE-INTERNETU>)

2 OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ

2.1 Obecná charakteristika vývojových změn v dospívání

Dospívání je spojeno s ukončením základní školy a volbou povolání. Vzhledem k tomu, že v dospívání existuje dvojí charakter projevů, odlišujeme dvě navazující stadia: **pubertu (dívky: 12 – 16 let, hoši: 13 - 17let) a adolescenci (dívky: 17 – 19 let, hoši: 18 - 20 let)**. V těchto dvou stádiích se dítě musí během několika let proměnit tělesně, fyziologicky, psychicky i společensky na dospělého člověka se zformovanou a vyhraněnou osobností, uceleným světovým názorem; připraveného k produktivní práci v zaměstnání, k zodpovědnému manželství a rodičovství i k začlenění do občanského života.

Dospívání však není jen nějakým "přípravným stadiem následujícího životního uplatnění", ale samo o sobě představuje "svébytnou fázi života".

Chápeme-li dospívání v kontextu celé životní dráhy člověka jako specifickou etapu mezi dětstvím a dospělostí, můžeme je obecně charakterizovat jako přechod od nesamostatnosti k samostatnosti, od závislosti na dospělých k nezávislosti, od neodpovědnosti k morální zodpovědnosti, od konzumace společenských produktů a hodnot k jejich tvorbě; můžeme mluvit také o přechodu od učení řízeného zvnějšku ke stále výraznější míře samostatného studia a sebevzdělávání, od výchovy k převaze sebevýchovy, od poslušnosti a podřizování se požadavkům k nezávislosti a individualizaci. Je stadiem mnoha změn. Mění se nejen zjev, kvality duševní činnosti, její výkonnost, ale také postoje, sociální vztahy, sebeutváření, zájmy, aspirace, hodnoty atp., tedy celá osobnost.

Dospívající se po celé toto období nachází v určité "nestabilní pozici", je sice již odloučen od světa dětí, ale ještě není přijat jako plnoprávný partner do společnosti dospělých. Míra porozumění zákonité rozkolísanosti a proměnlivosti postojů dospívajících a reálný přístup dospělých významně ovlivňuje akceleraci i průběh tohoto procesu.

2.2 Koncepce

Do začátku 20. stol. nepředstavovalo dospívání společenský problém, protože trvalo relativně krátce (platila rovnost zralosti pohlavní a sociální s cílem - převzít živnost či hospodářství, vdát se a samostatně se žít).

V současnosti se hranice biologického zrání stále snižuje a horní hranice dospívání zvyšuje. Ekonomická, technická, organizační, politická aj. vyspělost společnosti vyžaduje

stále náročnější přípravu na dospělost. Ukončení profesionální přípravy i ekonomické samostatnosti se tedy obecně dosahuje stále později (cca až ve 24. - 25. roce). Narůstají rozdíly v biologické a společenské zralosti jednotlivých kategorií mládeže (učni, studenti, pohlaví aj.). Uvedené skupiny se vzájemně liší např. ekonomickou samostatností, dobou zakládání rodiny, vztahem ke vzdělání, pracovišti, trávení volného času, hierarchií hodnot, délkou plánování, životním stylem atp., takže jakékoliv zobecnění má v rámci širší populace stále užší platnost.

2.3 Fyzické změny a psychika

Dospívání je obtížným stadiem vývoje nejméně ze dvou důvodů:

1. **Prudkými fyziologickými změnami** – oslabená nervová soustava navozuje nervovou i emoční labilitu.
2. **Pocity nejistoty**, které zákonitě provázejí samostatné hledání osobních východisek adaptace, jsou také faktorem konfliktů vnitřních i s okolím.

Tělesné proměny, které jsou součástí pohlavního dospívání (u dívek menstruace, zvětšení prsou a nárůst podkožního tuku, u hochů zvětšení varlat, ejakulace a růst svalů, u obou pohlaví ochlupení pod paží a růst postavy, později u hochů ještě změny hlasu a ochlupení na prsou), pozitivně akceptovány dospělými i vrstevníky. "**Jak jej vidí druzí**" je zde osobně velmi důležité. Vzhled je propojen se zažíváním vlastní identity a jedno podmiňuje druhé (změny účesu, stylu oblečení atp.).

Fyzické změny si vynucují novou integritu, včetně zaujetí stanoviska k širším stránkám reality (tento proces kolísá od strachu po vyzývavost). Vnější znaky jsou první informací vyvolávající odezvu okolí, v tomto věku je s nimi navíc ještě spojována i prestiž, jsou symbolem příslušnosti a svým způsobem i zdrojem jistot.

Velké rozdíly v nástupu puberty spočívají nejen v asynchronním začátku tohoto období u chlapců a děvčat, ale také ve značných individuálních odlišnostech. Mezi třináctiletými a čtrnáctiletými se vyskytují jedinci bez jakýchkoliv známek dospívání, ale také ti, kteří mají pubertální vývoj téměř ukončen. To se projevuje i v rozdílných psychických schopnostech a projevech. Pedagogická zásada citlivého individuálního přístupu je zde tedy nezbytná.

"Časně dozrávající chlapci" bývají vyšší, svalnatější, sportovně založení, oblíbenější, průbojnější a suverénnější, mívají však nižší studijní ctižádost a kázeň. „Později zrající chlapci" (menší, slabší, nenápadnější) mívají potíže v zařazení do kolektivu, upozorňují na sebe tedy jinými než sportovními zájmy, bývají tvořivější a lépe rozumí druhým. "Předčasně vyspělé dívky " jsou spíše v nevýhodě díky tělesné a duševní nevyváženosti. Budí pozornost, často se i hůře učí atp. "Pozdě dozrávající dívky" mají zas problémy jiného druhu. V adolescenci je tělo stále předmětem pozornosti, spolu s úsilím o mužnost (široká ramena, mohutné svaly) a ženskost (ňadra, boky). Je však již menší naděje vyrovnat vývojovou odchylku. Problémy mají zvláště vysoké dívky a malí muži ("napoleonský komplex" - závistiví nadměrně ctižadostiví s větší průbojností až útočností atp.).

Rozdíly v tempu a průběhu psychického vyspívání se mezi chlapci a dívkami postupně vyrovnávají, i když dívky dosahují vrcholu rozvoje základních funkcí v průměru kolem 19. roku, kdežto chlapci o něco později. Horní hranice je ale pohyblivá i v závislosti na náročnosti požadavků. Konečným cílem je však dosažení osobní a integrující životní filozofie.

Kromě fyzického dozrávání jsou obecně patrné zvláště výrazné změny **racionálně - kognitivních procesů** (kvalitativní skok myšlenkových operací, efektivnost učení, vyšší schopnost řešení problémů a orientace v realitě) i **imaginativně-emotivních funkcí** (emocionální labilita vystřídána postupně stabilitou a rovnováhou, city součástí vyšších útvarů duševního dění, harmonizace útvarů Jáství, formování východisek sebeřízení a morálních aspektů, integrace a auto-kultivace osobnosti). Člověk tím nabývá možnost stát se aktivnějším a odpovědnějším spolutvůrcem vlastního životního údělu.

Období dospívání je významnou, ne-li stěžejní etapou pro formování a rozvoj osobnosti. Některé vlastnosti se v této fázi rozvíjejí velmi dynamicky, u jiných dochází k proměnám a přesunu jejich významů a navíc vzniká i řada vlastností zcela nových.

2.4 Výchova sebevýchovou

Vzhledem k tomu, že existují značné individuální rozdíly jak v nástupu puberty, tak v jejím průběhu, včetně rozdílů mezi chlapci a děvčaty atp., vyžaduje to od vychovatelů vždy uvážlivou volbu individuálních přístupů, jejich pružnou modifikaci, a "elastičnost".

Ve **výchově** je třeba respektovat vždy úroveň zralosti osobnosti dospívajících a využít jejich snahu po sebeformování i úsilí o orientaci v řadě nových problémů, včetně formování vlastních životních plánů.

A. Cole uvádí **9 hlavních oblastí změn**, svým způsobem tedy i „**vývojových úkolů**“:

1. **intelektuální dospívání** (od důvěry k autoritám k požadování důkazů, od názorové závislosti k nezávislosti),
1. **emocionální dospívání** (od lability k emoční rovnováze, od dětských strachů k jejich aktivnímu a účinnému překonávání),
2. **společenské dospívání** (od podrobování k emancipaci, od nezapojování ke kooperaci se skupinou, od skupiny vrstevníků k úzkému výběru přátel, od napodobování vzorů k sebeřízení, od kritické netolerance k toleranci),
3. **emancipace od rodičovské kontroly k sebekontrolě** (od závislosti ke spoléhání na sebe, od chápání rodičů jako vzorů k jejich pojetí jako partnerů),
4. **identifikace sebe sama** (od difúzní identity k adekvátnímu sebepojetí, od černobílého vidění ke schopnosti hlubší analýzy povah, od plnění úkolů k vlastnímu sebeurčení),
5. **volba povolání** (od atraktivnosti k výhodnosti, od obecné orientace ke specializaci, od neadekvátního sebehodnocení způsobilosti k adekvátní seberealizaci),
6. **využívání volného času** (od her k zájmům, od pozorování k aktivní účasti, od povrchní a proměnlivé orientace k užším, stabilnějším a hlubším zájmům),
7. **zájem o opačné pohlaví** (od přátelství k lásce, od okouzlení k vážnému hledání a sexuální zralosti),
8. **životní filozofie** (od desintegrace k integraci a harmonizaci, od egoizmu k nadosobním ideálům, od nejasného vědomí smyslu vlastní existence k životnímu poslání).

Základní lidské aktivity, ve kterých by se měl člověk snažit přiměřeně adaptovat, se týkají všech životních oblastí: "lásky", "práce" i "hry". Dospívání je tedy přípravou ke stabilitě a přizpůsobenosti na žádoucí úroveň ve všech těchto základních sférách existence.

(<http://www.fi.muni.cz/~qprokes/socka/socka3.html>)

3 PSYCHOLOGIE A INTERNET

Internet je charakteristický tím, že je „prostředím bez zábran“. Fenomén prostředí bez zábran má jak pozitivní, tak negativní důsledky pro prostředí reálného života, výuku, výzkum a komerci na internetu (Joinson, 1998) a je pravděpodobně nejznámějším a nejčastěji popisovaným jevem ve virtuálním světě.

Jisté je, že ve virtuálním světě mají lidé méně zábran než v reálném životě. Můžeme identifikovat absenci úzkosti ze sociálních situací a ztrátu obav z odhalení sebe sama (Joinson, 1998). Na internetu také obecně lidem méně záleží na mínění druhých, potřeba sebe prezentace je zde často omezená.

Anonymita, ať už v subjektivním či objektivním smyslu, je velmi důležitou vlastností virtuálního světa a do značné míry předurčuje chování lidí v tomto prostředí. Má-li uživatel internetu důvěru ve svou anonymitu, a tudíž i bezpečí, chová se jinak než v případě, že tuto důvěru nemá. (Šmahel, 2003, s. 13)

Kde tedy můžeme hledat příčiny, pod jejichž vlivem se z internetu stává prostředí bez zábran?

Jeden z konceptů je prastarý a byl vymyšlen už v minulém století. Jedná se o klasický koncept **Gustava Le Bonna** (in Joinson, 1998), který se zabývá deindividualizací, v prostředí davové hysterie v průběhu francouzské revoluce. Le Bonn tvrdí, že dav nemá vlastnosti získané zprůměrnováním vlastností jedinců, ale nabývá zcela nových, přesně stanovených vlastností. V kolektivní „duši“ davu se stírají intelektuální schopnosti lidí – a tím také jejich individualita. Převládají nevědomé vlastnosti. Jedinec získává v davu pocit nepřekonatelné moci, která mu dovoluje dát průchod pudům, jež by osamocen potlačil. Jelikož je dav anonymní, ustoupí jedinec těmto instinktům tím spíše, že mizí pocit zodpovědnosti, který ho svazuje. Z určitého úhlu pohledu je možné říci, že anonymita internetu je silnější než anonymita v lidském davu. Někteří autoři dokonce uvádí, že prostředí internetu lze charakterizovat jako prostředí bez zábran i v případě, že jsou v něm lidé pojmenováni, a tedy méně anonymní. (Joinson, 1998)

Autoři jako důvody tohoto oslabení uvádějí:

- přesunutí pozornosti komunikujícího na problém spíše než na příjemce,
- redukce normální hierarchie reálného života – statusu, role vedoucího atd.,
- deindividualizace. (Šmahel, 2003, s. 14 - 15)

Další zajímavou teorií popisující elektronickou komunikaci je teorie sociální blízkosti (Short, Williams&Christie, 1976). Tato teorie stojí na tvrzení, že různá komunikační média implikují různou tzv. sociální blízkost. Autoři tvrdí, že při komunikaci tváří v tvář je sociální blízkost maximální a v elektronické komunikaci je - tato blízkost nutně vždy nižší. Míru sociální blízkosti vyjadřuje pojem „**kvalita komunikačního média**“. Podle této teorie nižší míra sociální blízkosti vede například k nižší pozornosti účastníků komunikace a k odosobnění komunikace.

Zajímavou myšlenkou je teorie pojednávající o dvou komponentách sebepojetí v prostředí elektronické komunikace (Matheson&Zanna, 1988). Těmito komponentami jsou vnímání sebe sama oproti vnímání okolí. Autoři si všímají, že v elektronické komunikaci je podstatně silnější vnímání sebe sama a slabší vnímání okolí než v reálném životě. Vnější vědomí sebe sama se vztahu, jak mě vidí druzí, jak mě hodnotí, co si o mě myslí. Vnitřní vědomí sama sebe je uvědoměním si sama sebe, svých citů, své motivace apod. Podle této teorie je v elektronické komunikaci komponenta vnějšího vědomí sebe sama výrazně nižší než při komunikaci tváří v tvář a naopak komponenta vnitřního vědomí sebe sama je na internetu vyšší. Sedí-li tedy člověk u obrazovky počítače, je podle této teorie více zaměřen sám na sebe a své pocity a méně vnímá to, jak ho hodnotí a posuzuje jeho okolí.

Jinou teorií je tzv. SIDE model (Social Identity Explanation of Deindividuation Effects). Autoři SIDE modelu (Postmes, Spears&Lea, 1998) ve své práci tvrdí, že přestože je elektronická komunikace někdy prezentována jako něco, co umožňuje překračovat sociální bariéry a osvobozuje individuum od sociálních tlaků, tak může naopak tyto bariéry v některých případech posílit a dát jim větší sílu. Podle autorů se v extrémních případech ukazuje, že při používání internetu je komunikující osoba deprivována vlivem deindividualizace. Autoři se ve výzkumech snaží ukázat, že virtuální prostředí nemusí obecně vést ke zlepšení komunikace a demokracie v rámci komunikující skupiny.

Anonymita spojená s virtuálním světem sice může mít vliv na liberalizaci vztahů, ale nemusí ještě vést k překonání sociálních vazeb – bariér. Ukazuje se, že konformita ke skupinovým normám může být v elektronické komunikaci silnější než při běžné komunikaci. Členové skupiny v prostředí internetu se pravděpodobně vlivem deindividualizace cítí být více členy skupiny – podle autorů se zdá, že anonymita obecně zvyšuje tendence účastníků cítit se jako součást skupiny a tím posiluje sounáležitost se skupinovými normami.

Míra deindividualizace však velmi závisí na způsobu komunikace – zda je zajištěna skutečná anonymita atp. (Šmahel, 2003, s. 15 - 17)

3. 1 Anonymita na internetu

Běžný uživatel internetu je ve většině případů anonymní jen ve velmi omezené míře a počítačový odborník, ale i vzdělaný laik, je často schopen odhalit přinejmenším to, odkud člověk k internetu přistupuje, a tím se dostat přímo k jeho reálné identitě. Ve valné většině případů je však anonymita běžných uživatelů dosti nízká.

Anonymitu na internetu rozdělil (Šmahel, 2003, s. 19) na dva základní typy:

- **Anonymita objektivní** - popisuje, jaká je opravdu reálná možnost identifikace identity uživatelů internetu – jaká je šance, že bude-li někdo pátrat po jejich skutečném jménu, příjmení apod., bude úspěšný. Je to vlastně jakási míra odhalitelnosti technickými prostředky.
- **Anonymita subjektivní** - naproti tomu znamená, co si my sami myslíme o své anonymitě na internetu, jaký je náš subjektivní názor na míru našeho „utajení“.

Míra anonymity objektivní a subjektivní se může pochopitelně případ od případu značně lišit. Je třeba mít na mysli například nebezpečí, které plyne z odhalení reálné identity nebo dospívajících používajících internet.

3. 2 Přenos a projekce ve virtuálním světě

Psychoanalytický koncept přenosů je důležitý pro pochopení virtuálního světa a vztahů v něm. Jelikož komunikace na internetu probíhá (zatím) ve většině případů textově, mají lidé ve virtuálním prostředí velmi silnou tendenci promítat – „projikovat“ – své pocity, fantazie a obavy do toho, s kým momentálně komunikují – ať už je to člověk, nebo počítač. Přenos na počítač – nebo někoho jiného virtuálního – probíhá velmi nenápadně, ale komplexně. Mechanismus přenosu na počítač nebo někoho jiného virtuálního ovlivňuje také to, jakým způsobem člověk ve virtuálním prostředí „filtruje“ přijímané informace. Člověk má jednoduše tendenci vybírat ty informace, které jeho nevědomí chce slyšet respektive slyšet potřebuje. (Šmahel, 2003, s. 20 - 21)

Někteří uživatelé internetu jsou překvapeni, že si vybírají ve virtuálním prostředí stále stejné typy přátel. (Suler, 2001) Jejich přátelé však ve skutečnosti stejní nejsou, „nepohodlné“

informace o nich jsou filtrovány a naopak vybírány jsou pouze informace „pohodlné“. Nevědomí člověka tak řídí proces virtuálního vztahu a komunikace podstatně více, než tomu je v realitě. Při skutečném setkání virtuálních přátel jsou pak často obě strany velmi překvapeny, jak se liší osobnost „reálného“ člověka od jejich představ a fantazií o něm. Reálným setkáním se tyto představy a fantazie často „rozbíjí“ a virtuální přátelství tím mnohdy končí.

Cílem přenosu se však může stát také počítač, který může být někdy vnímán jako člověk. (Šmahel, 2003, s. 21)

3.3 Specifika virtuálního prostředí

V následující části jsou popsány tzv. **fenomény prostředí internetu**, které vyjadřují specifickou specifičnost prostředí virtuálního světa. U těchto předpokládaných fenoménů není možné tvrdit, že vždy a za každých okolností působí na celou populaci uživatelů internetu nebo na všechny dospívající používající internet. Uváděné fenomény působí na někoho méně, na jiného více a liší se také svým vlivem podle typu komunikačního prostředí v rámci internetu. Na předpokládaných jevech se spíše snaží ukázat, jakými různými způsoby mohou lidé a dospívající internet vnímat – jaký typ „filtru“ si na oči nasazují už ve chvíli, kdy na internet vstupují. Tento filtr pak ovlivňuje jejich chování a vnímání celého tohoto virtuálního světa. (Šmahel, 2003, s. 22)

Prostředí bez zábran

Šmahel v rámci výzkumu identifikoval následující znaky poukazující na fenomén prostředí bez zábran:

- **Větší otevřenost**

V prostředí internetu mizí bariéry, dospívající se označují jako odvážnější, výřečnější, udávají vyšší schopnost odhalení se, „odhození masky“. Zdá se, že právě větší otevřenost v prostředí internetu si uvědomuje nejvíce mladých uživatelů internetu. Právě otevřenost je to, co je k internetu „táhne“ a co jim v reálném životě chybí. Ve virtuálním prostředí tak hledají možnost svobodného projevu sebe sama, svých názorů, pocitů a tužeb.

- **Redukce úzkosti**

Dalším důležitým jevem je redukce úzkosti. V prostředí internetu mizí bariéry, komplexy, strach, že prožívají méně tenze. Redukce úzkosti tak samozřejmě směřuje zpět k možnosti více projevit sebe sama - tedy být více otevřený.

- **Absence sankcí**

V prostředí internetu dospívající pociťují také absenci sankcí, ať už ze strany skupiny, které jsou členy, nebo ze strany konkrétního jedince, se kterým právě komunikují.

- **Sexuální narážky**

Dívky se v prostředí internetu častěji setkávají se sexuálními narážkami. Zajímavé je, že většina dívek nevnímá tento jev jako vyloženě nepříjemný. Uvádí to spíše na úrovni neutrální informace, případně s vědomím toho, že ukončení diskuse („odpojení se“) je velmi snadné. Dívky berou existenci častějších sexuálních narážek v podstatě jako fakt, se kterým je třeba se vyrovnat, případně jako něco, co se stává mnohem více součástí „flirtování“ než je tomu v realitě. V realitě by tato otázka ve většině skupin či společností patrně vzbudila pohoršení.

- **Možnost lži a přetvářky**

Většina dospívajících si uvědomuje, že ve virtuálním prostředí je možné snadno lhát, přetvařovat se, vymýšlet si, měnit svou „identitu“. Ne každý ale této možnosti využívá, někteří přetvářkou dokonce opovrhují.

Fenomén prostředí bez zábran vychází z následujících jevů:

- **Pocit fyzického bezpečí**

Jde především o pocit fyzického bezpečí – dospívající je fyzicky v bezpečném prostředí, osoby, se kterými komunikuje, nejsou ve většině případů fyzicky přítomné a nemohou jej proto ohrozit. S tímto jevem se často spojuje pocit anonymity.

- **Absence sebe sama jako fyzického objektu**

Nejenže nemá dospívající strach ze svého okolí, ale také nemá při komunikaci přes internet obavy, úzkosti a komplexy z toho, jak sám vypadá, jak se vnímá po fyzické stránce. Nikdo ho nebude kritizovat za to, jaký má účes, jak se obléká, jak vypadá atd. Vyrovnání se se svým fyzickým vzhledem je pro spoustu dospívajících klíčovým při utváření jejich identity.

- **Možnost ukončení kontaktu**

Ve virtuálním prostředí je důležité, že zde existuje možnost kdykoliv přerušit komunikaci, ukončit kontakt. Člověk není nucen v komunikaci pokračovat, je-li pro něho nějakým způsobem nepříjemná či ohrožující.

- **Anonymita**

Zajímavé je, že dospívající mluví o anonymitě velmi zřídka. Anonymita internetu je pro dospívající jeho základní daností a vlastností. Je pravděpodobné, že kdyby mnozí dospívající i dospělí znali skutečnou technickou podstatu internetu, chovali by se v mnoha případech jinak. V některých případech totiž dospívající pocítují strach z odhalení identity na internetu do té míry, že při rozhovoru zkreslí fakta o sobě tak, aby nebylo v reálném světě možné zjistit, o jakou osobu se jedná. (Šmahel, 2003, s. 23 - 27)

Prostředí odreagování a zábavy

Prostředí internetu je také vnímáno jako zábava, prostředí k odreagování, relaxaci, povyražení, děláni si legrace. Není však možné říci, že internet znamená odreagování pro každého. Pro řadu dospělých a některé dospívající internet znamená především prostředek k práci. Proto je potřeba rozlišovat nejen druh činnosti, kterou jedinec na internetu vykonává, ale také konkrétní typ služeb, kterých na internetu využívá. Tak, jako se jde v reálném prostředí bavit a odreagovat, tak jde v prostředí internetu na místa, která považuje pouze za odreagování a zábavu – typicky je uváděn „chat“. To ale neznamená, že internet dospívající nepoužívají k vyhledávání informací, studiu, práci atd.

Dospívající často popisují, že na internetu zažívají pocit, který se v psychologii nazývá „flow“. Člověk je pohlcen svou činností, vtažen do děje tak, že zapomíná na sebe, svou únavu a jde mu jen o prováděnou činnost bez ohledu na výsledek. Z určitého úhlu pohledu může zážitek „flow“ dát dospívajícímu možnost útěku od sebe sama a svých problémů nebo být prostředkem pro překonání současné krize.

Internet tak je prostředkem odreagování, člověk zapomíná sám na sebe a své problémy, je vlečen ve víru rychlé a nepřeborné komunikace a zábavy. Zdá se však, že tato zábava má tendenci být často spíše povrchní. Dospívající si povrchnost tohoto odreagování a zábavy často uvědomují a jakousi „omluvou“ je pro ně popisování pobytu na internetu jako „zkrácení volné chvíle“, „zabití volného času“ apod.

Zdánlivě zde dochází k určitému rozporu – na jednu stranu jde dospívající na internet, aby měl možnost na chvíli zapomenout na své starosti a problémy a na druhou stranu prohlašuje, že se jedná o „zabití volné chvíle“. Podle Šmahela se jedná v podstatě o „obranu“, tak jak ji chápe Freud. Obrana je technikou, kterou používá „já“ ve svých konfliktech, jež by mohly vést k neuróze (Freud in Široký, 2001). Jak lépe zapomenout na svůj problém než tím, že zcela zaplním svůj život „jakousi aktivitou“?

V tomto případě plní roli této „náhradní aktivity“ zábava na internetu, stejně tak ji však může plnit v lepším případě studium, práce nebo sport a v horším případě drogy. (Šmahel, 2003, s. 27 - 30)

Prostředí bez závazků

Prostředí bez závazků je fenomén, který se úzce váže na internet jako prostředí bez zábran. V případě tohoto jevu jde o to, že nejenom dospívající nemá zábrany – je otevřený, odvážnější, nebojí se apod., ale zároveň za takové považuje prostředí internetu, v němž jedinec předpokládá, že na sebe nemusí brát žádný závazek a zodpovědnost.

Například v případě přátelství, které probíhá pouze prostřednictvím komunikace po internetu, se nemusí zúčastnění přicházet zrovna bavit, ale zdá se, že pocit závazku vůči protějšku (kamarádovi) je na internetu obecně nižší než je tomu v realitě. (Šmahel, 2003, s. 30 - 31)

Prostředí lži a přetvářky

Tento fenomén popisují především mladší dospívající ve věku 14-18 let. Jako by se zdálo, že právě mladší dospívající mají tendenci lidem na internetu více nevěřit. Častěji také uvádí, že jejich okolí i oni sami ve virtuálním prostředí většinou lžou a přetvářejí se.

Mladší adolescenti na internetu skutečně více „lžou“ – tedy více experimentují s identitou, mají jiné role, vydávají se za někoho jiného. Mladší adolescenti se na internetu pohybují častěji „v prostředí lži a přetvářky“. Záleží totiž na konkrétních místech a službách, které dospívající používá. Například „chat“ silně vnímán jako místo, kde lidé experimentují s identitou a lžou, oproti tomu „e-mail“ nebo moderované „diskusní skupiny“ jsou více (nebo i zcela) adresné a není již tak snadné a obvyklé být zde anonymní. (Šmahel, 2003, s. 32)

Prostředí štěstí

Internet může být vnímán jako prostředí štěstí, bezstarostnosti, uvolněné atmosféry, emoční podpory. Dospívající se nepřichází na internet pouze bavit, ale internet se stává prostředím, kde může ventilovat své problémy, bolesti, pocity, svěřit se, pociťovat „sounáležitost“ s ostatními apod. Internet tak jakýmsi způsobem „dává štěstí“, stává se prostředím, v němž dospívající „štěstí hledá a předpokládá, že je zde najde. (Šmahel, 2003, s. 33)

4 IDENTITA ON-LINE

Identita člověka je kontinuálním prožíváním totožnosti sebe sama, jeho ztotožněním se s životními rolemi a prožíváním příslušnosti k větším či menším společenským skupinám. (Adams, 1998)

Mezi funkce identity podle Adamse patří:

- poskytování vztažného rámce pro porozumění tomu, kdo vlastně jsem,
- usměrňování cílů, závazků a hodnot člověka,
- poskytování pocitu osobní kontroly a svobodné vůle,
- posilování konzistence, koherence a harmonie mezi hodnotami, názory a závazky,
- odhadování vlastního potenciálu zkoumáním vlastních možností a různých alternativ.

Při formování identity je zdůrazňována aktivní úloha jedince – člověk musí o svou identitu aktivně bojovat, nebojuje-li, potýká se s rizikem, že jeho identita bude falešná, tzn. vytvořená bez dostatečného hledání, pouhým pasivním přijetím cizích norem, názorů, systému hodnot a cílů. Právě komunikace prostřednictvím elektronických médií (a internetu) podporuje a rozvíjí možnosti a úskalí postmoderního pojetí identity. (Bačová, 1996)

4.1 Virtuální identita – iluze či realita

V prostředí internetu se nenachází jedinec jako fyzický subjekt, ale zachází se zde pouze s reprezentacemi sebe sama. Neovlivňujeme tedy přímo sami sebe, ale působíme v první řadě na svou „virtuální reprezentaci“.

Tato reprezentace nedisponuje identitou (v psychologickém slova smyslu) sama o sobě, je vlastně pouze jakýmsi **shlukem digitálních dat** – tedy přesněji skupinou dat jakýmsi způsobem uspořádanou. Tato virtuální reprezentace často obsahuje nějakým způsobem uloženou a uschovanou informaci o tom, „**kdo jsem**“ v prostředí internetu, jaké zde máme jméno či přezdívku („nick“), jaká je naše historie, jakého jsme dosáhli v rámci své virtuální společnosti statusu.

Stejně jako je v realitě uložen fyzický záznam o naší identitě prostřednictvím občanského průkazu, rodného listu, pasu a podobně, tak je uložen záznam o naší „identitě“ (tentokrát v nepsychologickém slova smyslu) neboli totožnosti v prostředí virtuálním. Jestliže máme

e-mailu adresu, tato informace musí být někde uložena a uschována a tato adresa určitým způsobem reprezentuje naši totožnost v prostředí internetu – stává se naší virtuální reprezentací. Virtuální identita této reprezentace je pak to, jakou identitu této virtuální reprezentaci my sami přisuzujeme. (Šmahel, 2003, s. 39 - 40)

4.2 Pozitiva a negativa virtuální identity

Internet a studium elektronické komunikace vede k novému zkoumání a pohledům na vztahy mezi lidmi, sociální skupiny, společnost a vůbec celou kulturu. Virtuální komunikace nás tak nutně vede k rozplývání hranic starých modelů – modelů masové komunikace, modelů komunikace tváří v tvář. Fantazie virtuálního světa v nás může evokovat silnější zážitek než skutečnost sama. Ve virtuálním prostředí však můžeme kromě fantazie najít také vážné vztahy – ať už pracovní, přátelské nebo milenecké. (Gackenbach&Ellerman, 1998)

Experimentujeme-li s identitou na internetu, můžeme se jednoduše odpojit a vrátit se do reálného života, jestliže se cokoliv vymkne kontrole nebo se téma stane příliš osobním. Důsledky našeho konání nás v realitě silně limitují, zatímco na internetu tomu tak není. (Wallace, 1999)

Je však třeba se dívat i na negativní stránku těchto experimentů s aspekty identity, která může být nebezpečná stejně tak jako pozitivní. Například (Reid, 1998) uvádí, že je velkým omylem, domníváme-li se, že internet je pouze demokratické prostředí zvyšující osobní svobodu. Ve virtuálním prostředí anonymity a fyzického bezpečí najdeme totiž také mnoho agrese, hrubosti, nadávek a útoků.

4.3 On-line identita u dospívajících

Chceme-li porozumět problematice využívání internetu dospívajícím, měli bychom nejprve porozumět motivaci adolescentů ke komunikaci, hře či práci ve virtuálním světě.

(Suler, 2001) popisuje tyto potřeby a motivy adolescentů:

- **Hledání a experimentování s identitou** – Kdo jsem? Jaké chci mít v životě vztahy? Čemu věřím? Co chci dělat ve svém životě? To jsou těžké otázky a prostřednictvím bezpečné komunikace ve virtuálním prostředí je možné pokusit se na některé z těchto otázek odpovědět.

- **Intimita a pocit začlenění** – dospívající navazují nové intimní vztahy, hledají skupiny, ve kterých mají pocit, že někam patří – tyto vztahy jsou součástí zkoumání nové identity. Na internetu nachází dospívající téměř neomezený počet lidí a skupin, se kterými je možné komunikovat – všechny typy lidí a skupin se všemi druhy zájmů, norem a hodnot.
- **Separace od rodičů a rodiny** – dospívající hledá svou novou identitu, vztahy a skupiny, které jsou oddělené od rodičů. Internet je místem, kde mohou naplnit potřeby „průkopníků“, dobrodružného ducha – obzvláště, když rodiče internetu vůbec nic neví. Na druhou stranu jsou snaha o separaci a závislost na rodičích dvě protichůdné tendence. Jedním z důvodů, proč je internet tolik přitahuje, je právě to, že jim poskytuje bezpečný prostor, v němž lze uspokojit obě tyto tendence: je možné zároveň potkávat nové lidi, dělat vzrušující věci a přitom zůstat v bezpečí domova.
- **Odreagování frustrací** – co je jednodušší než „vybití“ svých sexuálních a agresivních tendencí právě ve světě anonymního a snadno dosažitelného internetu.
- **Sociální učení** – tráví-li dospívající mnoho času na internetu, jeho on-line sociální dovednost se zlepšuje. Navíc často potkává lidi různého věku a kulturního zázemí, a tudíž má příležitost učit se komunikovat se širokou sortou lidí. V optimálním případě se tato zkušenost přenáší i do reálného života.
- **Sexuální aktivity** – dospívající zkouší tzv., „cybersex“, který je obvykle „pornografií“ v psaném textu – „popisování do detailu, co kdo komu dělá a jak se u toho cítí“. Někdy může dojít i k výměně obrázků, obvykle je však obrazová informace spíše komplikací, která může zastavit volnou hru představivosti. To, zda považují rodiče „cybersex“ za špatný nebo ne záleží na jejich systému hodnot. Někteří mohou tvrdit, že je to věc nepřírozená, umělá a povrchní. Jiní, že dospívající budou experimentovat se sexem bez ohledu na to, co dospělí říkají a není tedy důvod zakazovat jim tento dosti bezpečný způsob pátrání a objevování vlastní sexuality.

4.4 Důvody změny identity ve virtuálním prostředí

- **Obava z odhalení** – dospívající mění svou virtuální identitu, jestliže se účastní skupiny, ve kterých je ve virtuálním prostředí znám pod určitou přezdívku a chce dělat něco, co není v souladu s hodnotami, normami či pravidly skupiny nebo se jednoduše za něco před skupinou stydí.

- **Zvýraznění určitého rysy sebe sama** – v tomto případě mění dospívající virtuální identitu, jestliže se chce plně identifikovat se svým konkrétním aktuálním bezprostředním pocitem, zvýraznit a prožít do extrému určitou svou náladu, zdůraznit určitý rys sama sebe. Dospívající se mění, aby si zkusil, jaké to je být vyhraněný v určitém ohledu, rysu, vlastnosti.
- **Změna sexuální identity** – u dospívajících, jejichž sexuální orientace není ještě plně vyhraněna, může jít o virtuální experimenty širšího rozsahu. V tomto případě mohou mít tyto experimenty významný vliv na formování reálné sexuální identity.
- **Změna virtuální identity jako zábava** – dospívající mění svou identitu, aby se bavil, odreagoval, případně si udělal z někoho legraci. Tento bod v sobě neobsahuje vysvětlení, proč nebo v co mění jedinec svou virtuální identitu, a je pravděpodobné, že často budou motivace pro tuto změnu spíše skryté – ať už vědomě nebo nevědomě. Změna identity a experimentování s ní se stává bezpečnou zábavou – v realitě by tomu tak být nemuselo.
- **Stát se ideálem** – dospívání je období, v němž je mladý člověk plný ideálů a v podstatě hledá ideální podobu sebe sama. Toto se odráží také v jejich chování ve virtuálním světě. Chtějí zkusit, jaké je to být ideálem, „hvězdou“, změnit sebe sama k lepšímu. Dospívající se často touží stát takovým, jakým je v prostředí internetu také v reálném životě – touží být zábavný, vtipný, chce umět komunikovat, být neodolatelný podobně. Motivací pro změnu identity je jistě podstatně více, často jsou však spíše skryté a dospívající je buďto nepřiznává nebo si je ani sami neuvědomuje. (Šmahel, 2003, s. 53 - 56)

4.5 Změny osobnosti on-line

Na změny vnímání sebe sama mají výrazný vliv již popsané fenomény prostředí internetu.

Jak tuto změnu vnímají dospívající:

- omezení úzkosti,
- otevřenost, upřímnost,
- komunikativnost,
- názorová vyhraněnost,

- vliv skupiny,
- idealizace sebe sama. (Šmahel, 2003, s. 56 - 59)

5 EMOCE A VZTAHY VE VIRTUÁLNÍM SVĚTĚ

Obecně se dá říci, že on-line vztah jsou podobně různorodé jako vztahy reálné. Jako mají lidé v období zamilovanosti o sobě často nereálné představy, stejně tak je mají i ve vztahu virtuálním. Navíc je míra zkreslení, případně obohacení těchto fantazií a představ umocněna tím, že chybí velmi důležitý kus informace, a to informace o reálné podobě protějšku. (Šmahel, 2003, s. 78)

5.1 Láska on-line

Ještě před vznikem internetu se množství výzkumů věnovalo otázkám síly fyzické atraktivity a jejího vlivu na okolí. Ukazuje se, že máme tendenci po všech stránkách lépe hodnotit fyzicky atraktivní jedince, a to nejen opačného pohlaví. Máme tendenci je hodnotit jako šťastnější, sociálně přizpůsobivější, lidštější, milejší, úspěšnější a inteligentnější. Fyzicky neatraktivní jedinci jsou tím často výrazně handicapovaní, což se ve virtuálním prostředí pochopitelně neděje. (Šmahel, 2003, s. 75)

5.2 Virtuální vztahy dospívajících

Virtuální prostředí se stává pro dospívající prostředkem pro navazování vztahů – přátelských, partnerských, ale i pracovních. Právě hledání partnera v prostředí internetu je u dospívajících častým jevem. (Šmahel, 2003, s. 88)

Dospívající nalézají v prostředí internetu nepřeberné množství lidí – potenciálních partnerů a je možné poznávat stále nové a nové lidi. Tito lidé jsou navíc snadno dostupní (z prostředí domova) a otevření ke komunikaci, zatímco v reálném světě tomu vždycky tak být nemusí. Neomezené množství lidí (co se týče možnosti se seznámit) v prostředí internetu rozšiřuje možnost výběru partnera s ohledem na společné zájmy či záliby. Kdokoliv tak může naplnit své specifické potřeby.

Nezávislost na lokalitě

Dospívající se mohou bavit s lidmi z celého světa, poznat jinou mentalitu, jiné kulturní prostředí a v neposlední řadě mají možnost si vyzkoušet svou znalost cizího jazyka.

Příležitost pro sociálně handicapované

Pro některé dospívající je seznámení se v reálném světě skutečný problém, zatímco ve virtuálním prostředí jsou příležitosti vyrovnané i pro sociálně handicapované. Sociálním handicapem může být často osamělost, úzkost při navazování kontaktu nebo fyzická (ne)přitažlivost.

Vztahy na internetu nejsou skutečné

Dospívající velmi často vnímají vztahy na internetu jako nereálné, neskutečné, pojem přátelství nebo kamarádství je v prostředí internetu těžko použitelný. Zajímavé je, že se někdy ostýchají označit vztah prostřednictvím internetu za kamarádství i v případě, že došlo k důvěrné výměně osobních informací.

Vzniká zde určitá „ambivalence“, vztah „je přátelství a zároveň není“. Jakoby se virtuální přátelství stávalo specifickým druhem volného vztahu, který nemá své pojmenování.

Přátelství se tak stává jakousi iluzí, odrazem přátelství nebo spíše soustavou představ a „projikovaných“ fantazií. Pojem přátelství, tak dostává ve virtuálním prostředí jinou dimenzi. Hledají-li prostřednictvím internetu skutečný vztah - přátelství nebo lásku, snaží se převést tento vztah do reality. (Šmahel, 2003, s. 89 - 94)

5.3 Virtuální vztahy a jejich přenos do reality

Přenos virtuálního vztahu do reality nemusí probíhat vždy idylicky. Častým jevem je při prvním setkání určitá deziluze – zklamání, nepříjemný zážitek apod.

Stává se, že rozdíl mezi vlastní představou, založenou na projekcích - fantazii a realitou je natolik velký, že je dospívající po zažitém zklamání před další podobnou zkušeností opatrný. Navázání bližšího vztahu pouze přes internet se někdy úmyslně vzdává – vztah se může dále vyvíjet až v realitě.

Muži hledají častěji než ženu partnerku pro erotický vztah prostřednictvím internetu. Ženy hledají spíše porozumění, možnost komunikace a potvrzení sebe sama.

Dospívající chlapci i dívky však často očekávají, že jejich protějšky hledají ve virtuálním prostředí totéž, co oni, což často vede ke vzájemné deziluzi. Chlapci a dívky tak někdy přirovnávají svůj virtuální vztah ke „kouzlu a magii“ a o setkání se svým protějškem nestojí, protože mají obavu ze „ztráty kouzla“. To se obvykle ztrácí právě s prvním setkáním v realitě. Představy a fantazie o protějšku se rozplynou a „vztah“ tím končí.

Dospívající si tedy uvědomují, že virtuální vztah a láska jsou často jen iluzí a že přechodem do reality vztah s velkou pravděpodobností skončí. Přesto jim tato skutečnost nebrání navazovat další virtuální vztahy a účastnit se dál této „magické hry“. Dospívající se tak učí prostřednictvím navazování virtuálních vztahů komunikovat – vyjadřovat vlastní názor, přání, učí se získávat i poskytovat emoční podporu. Prostřednictvím různých identit mohou zcela bez závazků srovnat své názory, postoje, pocity, otestovat sami sebe. Virtuální prostředí tak pomáhá k naplnění vývojových úkolů v této oblasti.

Problém může nastat, když adolescent nepřekročí plytkost virtuálních vztahů a virtuální prostředí se stane jediným zdrojem sebedůvěry. Prostor internetu a vztahy v něm se pak může stát kompenzací a dospívající může být v řadě případů na cestě k závislosti. (Šmahel, 2003, s. 94 - 98)

6 ZÁVISLOST NA INTERNETU

Stejně jako existuje závislost na alkoholu, tabáku, sexu, cvičení, existuje také závislost na internetu. Určení toho, co znamená být závislý na internetu a jakým způsobem se „závislý“ odlišuje od „běžného uživatele“ internetu, však není jednoduché. Různé studie považují za nadužívání internetu rozmezí 5 - 25 hodin týdně a neshodují se ani v názoru, co znamená „normální použití internetu“. (Šmahel, 2003, s. 141)

Obecně lze závislost vymežit na základě přítomnosti těchto symptomů:

- **Důležitost** – příslušná aktivita (např. popíjení alkoholického nápoje nebo „brouzdání“ po internetu) se stává nejdůležitější v životě, dominuje myšlení, pocitům, chování. A pokud se právě své závislosti závislý nevěnuje, přemýšlí aspoň, kdy se oné činnosti bude věnovat.
- **Změna nálady** – pokud činnost, na níž jsme závislí, právě nevykonáváme, mění se nám nálada – nejsme schopni se řádně soustředit atd.
- **Zvyšování tolerance** – tolerance na určitou dávku látky nebo činnosti se zvyšuje, to znamená, že musíme hrát počítačové hry či fetovat čím dál víc, aby nás to těšilo a dostavil se příslušný efekt.
- **Abstinenční příznaky** – po přerušení činnosti, na níž jsme závislí, se dostavují nepříjemné psychické či fyzické pocity.
- **Konflikt** – dochází ke konfliktu mezi naší závislostí a okolním světem – rodinou, zájmy, prací, školou apod.
- **Recidivy** – recidivami se rozumí opětovné návraty do dřívějších stavů vyvolaných činnostmi, na níž jsme závislí, za znamená, že se při dalším kontaktu s předmětem naší závislosti dostaneme do již jednou zažívaného stavu podstatně rychleji než při prvním kontaktu. (Griffiths, 1998)

Jedním z dělení závislosti je dělení na:

- **Pasivní** – sledování televize.
- **Aktivní** – závislost na internetu nebo hraní počítačových her. (Šmahel, 2003, s. 142)

7 PRAVIDLA PRO RODIČE A DĚTI K BEZPEČNĚJŠÍMU UŽÍVÁNÍ INTERNETU

Pro školní výuku i zájmovou činnost se internet využívá ke zjišťování mnoha potřebných údajů. Vedle pozitivních stránek užívání internetu se setkáváme i s negativy, mezi něž patří nebezpečí šíření virů, nebezpečí zneužití osobních dat, možnost kontaktu s nežádoucím jedincem nebo s nevhodnými informacemi.

Nebezpečí závislosti na počítači se může projevit závislostí na e-mailové nebo „chatové“ komunikaci, na online okruzích, burzách, online aukcích, online nakupování, online pornografii a počítačových hrách. Prostřednictvím diskusních skupin (chat) a elektronické pošty jsou děti ohroženy možnými pachateli pedofilních forem sexuálního a komerčního zneužívání. Nemálo dětí sleduje pornografii, dětské formy nevyjímaje, na internetu. Přístup k internetu je velmi jednoduchý – děti mohou využívat připojení se z počítačů v domácnosti, ve škole, v internetových kavárnách a klubech.

Na tyto problémy reagují zpracovaná **„Pravidla pro rodiče a děti k bezpečnějšímu užívání internetu“**.

Některé děti a mladí dospívající lidé se stávají závislými na internetu a jeho žádaných stránkách. Klesá jejich schopnost komunikovat s opačným pohlavím. Dochází k redukci komunikace na pasivní prohlížení obrázků internetu. Přitom tvrdá pornografie může za určitých okolností vést až k násilnému chování a k problémům v intimním životě. Nelze opominout i nebezpečí přetížení organismu při dlouhodobém sezení u obrazovky monitoru s nebezpečím poškození páteře a dalších negativních dopadů na zdraví. U malých dětí hrozí i poškození kůry CNS.

K postihu pornografie lze aplikovat § 201 trestního zákona – **Ohrožování výchovy dítěte** (Kdo, byť i z nedbalosti, ohrozí rozumový, citový nebo mravní vývoj dítěte...bude potrestán odnětím svobody..., peněžitým trestem nebo zákazem činnosti).

Přes zjevná negativa běžná internetová pornografie nepodléhá sankcím podle našeho trestního zákona. Je tomu tak do té doby, než začne být blíže zkoumáno, jakým způsobem provozovatel porno webu zajistí, aby jeho obsah nebyl přístupný osobám mladším osmnácti let.

Proto je potřeba směřovat preventivní opatření ve smyslu upozornění na nebezpečí, které může hrozit při komunikaci cestou internetu k dětem, k rodičům i k širší veřejnosti. V rámci

realizace programu “**Internet do škol**” je nutno věnovat pozornost poučení dětských uživatelů o bezpečném používání internetu.

„**Pravidla pro rodiče a děti k bezpečnému užívání internetu**” byla poprvé formulována v závěrech II. Světového kongresu proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí v Jokohamě 16.-20. prosince 2001, který pokračoval v práci zahájené na I. Světovém kongresu proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí ve Stockholmu v roce 1996.

V období posledních let došlo k velkému nárůstu preventivních aktivit proti dětské pornografii. Největším mezinárodním fórem s tímto tématem byla např. Konference ve Vídni v roce 1999 a konference pořádaná UNESCO v témže roce v Paříži. Kongres v Jokohamě na tyto aktivity navazoval. Jeho výsledkem byla shoda v principech boje proti dětské pornografii:

- nulová tolerance dětské pornografie na internetu,
- potřeba vytvořit globální partnerství mezi všemi zainteresovanými subjekty a poskytovateli služeb,
- kriminalizace dětské pornografie v celosvětovém měřítku,
- posílení procesu prosazování práva na národní úrovni i zlepšení mezinárodní spolupráce orgánů činných v trestním řízení v jednotlivých zemích,
- užší spolupráce mezi vládami a internetovým průmyslem.

V této souvislosti byla na II. světovém kongresu proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí v Jokohamě distribuována „**Pravidla pro rodiče a děti k bezpečnému užívání internetu**“.

Zahraniční zkušenosti jsou v České republice aplikovatelné pouze částečně, proto byla nutná jejich úprava vzhledem k dosažené úrovni sociálního a ekonomického rozvoje České republiky a k domácím kulturním obyčejům a tradicím. Předkládaný materiál toto respektuje a je směřován v jedné verzi k dětem, v další verzi k rodičům.

Seznámení rodičů a široké veřejnosti je realizováno zveřejněním “**Pravidel pro děti k bezpečnějšímu užívání internetu**” a zveřejněním “**Pravidel pro rodiče k bezpečnějšímu užívání internetu jejich dětmi**” na webových stránkách MŠMT www.msmt.cz pod kapitolou Prevence – Dokumenty a materiály. Jednotlivé školy mohou tak využívat tyto informace ve své každodenní práci.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy iniciovalo vypracování textů k problematice komerčního sexuálního zneužívání dětí. Tyto texty byly zařazeny do vzdělávacích programů základních, speciálních, středních a vyšších odborných škol. V rámcových vzdělávacích programech je daná problematika zapracována tak, aby byla sladěna s lidskými právy, prevencí xenofobie a rasismu, Úmluvou o právech dítěte apod. **“Pravidla pro děti k bezpečnějšímu užívání internetu”** lze využít v předmětech informatika, pracovní činnosti, rodinná výchova, občanská výchova a dalších naukových předmětech. Je vhodné, aby se stala nedílnou součástí zájmové činnosti při kontaktu žáků s internetovými stránkami včetně jejich činnosti v rámci školních knihoven.

V oblasti obecné informovanosti, vzdělávání a prevence se nadále počítá s přiměřeným rozšiřujícím vzděláváním pedagogických pracovníků, s tvorbou metodických materiálů pro školy a školská zařízení a se zapracováním předmětné problematiky do modernizovaných učebnic pro občanskou a rodinnou výchovu. Tato problematika je rovněž organicky začleněna do společenskovedního vzdělávání na středních a vyšších odborných školách, tak jako i do přípravy budoucích pedagogů na vysokých školách.

Vysvětlení ke každému bodu **„Pravidel pro rodiče a děti k bezpečnějšímu užívání internetu“** provede každá škola podle svých podmínek na základě publikací zasílaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a případně dalších aktuálních zdrojů včetně webových stránek resortu školství. (<http://www.msmt.cz>)

7.1 Pravidla pro děti k bezpečnějšímu užívání internetu

1. Nikdy nesděluj adresu svého bydliště, telefonní číslo domů nebo adresu školy, kam chodíš, jména a adresy rodičů a rodinných příslušníků i jejich telefonní čísla do práce, někomu, s kým jsi se seznámil/a prostřednictvím internetu, jestliže Ti to rodiče přímo nedovolí.
2. Pokud se neporadíš s rodiči, neposílej nikomu po internetu fotografii, číslo kreditní karty nebo podrobnosti o bankovním účtu a vůbec žádné osobní údaje.
3. Nikdy nikomu, ani nejlepšímu příteli, neprozrad' heslo nebo přihlašovací jméno své internetové stránky nebo počítače.
4. Nikdy si bez svolení rodičů nedomluvej osobní schůzku s někým, s kým jsi se seznámil/a prostřednictvím internetu. Doma musí bezpodmínečně vědět, kam jdeš a proč. I když Ti rodiče dovolí se s takovým člověkem sejit, nechod' na schůzku sám/sama a sejděte se na bezpečném veřejném místě.

5. Nikdy nepokračuj v chatování, když se Ti bude zdát, že se tam probírají věci, které Tě budou přivádět do rozpaků nebo Tě vyděsí. Vždy o takovém zážitku řekni rodičům.
6. Nikdy neodpovídej na zlé, urážlivé, nevkusné nebo hrubé e-maily. Není Tvoje vina, že jsi tyto zprávy dostal/a. Když se Ti to stane, oznam to rodičům.
7. Nikdy neotvírej soubory přiložené k elektronickým zprávám (e-mailům), pokud přijdou od lidí nebo z míst, které neznáš. Mohou obsahovat viry nebo jiné programy, které by mohly zničit důležité informace a významně poškodit software počítače.
8. Vždy řekni rodičům o všech případech nepříjemných, vulgárních výrazů na internetu, totéž platí pro obrázky s vulgární tematikou.
9. Vždy buď sám/sama sebou a nezkoušej si hrát na někoho, kým nejsi (na staršího, na osobu jiného pohlaví apod.).
10. Vždy pamatuj na následující pravidlo a chovej se podle něho: jestliže některá webová stránka bude obsahovat upozornění, že je určena jen pro dospělé nebo jen pro lidi od určitého věku, musí se to respektovat a ti, kteří nevyhovují kritériím nemají takovou stránku otevírat.
11. Domluv se s rodiči na pravidlech používání internetu a poctivě je dodržuj. Především se domluv, kdy můžeš internet používat a jak dlouho.
12. Pro vždy si zapamatuj další pravidlo: když Ti někdo na internetu bude nabízet něco, co zní tak lákavě, že se to nepodobá pravdě, nevěř mu – není to pravda.
13. Jestliže na internetu najdeš něco, o čem jsi přesvědčen, že je to nelegální, oznam to rodičům.

7. 2 Pravidla pro rodiče k bezpečnějšímu užívání internetu jejich dětmi

1. Nechte se dítětem poučit o službách, které používá, a ujistěte se o jejich obsahu. Tím zlepšete svou znalost internetu.
2. Nikdy svému dítěti nedovolte setkání o samotě s někým, s kým se seznámil na internetu, bez Vaší přítomnosti. Pokud k setkání svolíte, své dítě doprovodte.
3. Zajímejte se o internetové kamarády svých dětí stejně jako se zajímáte o jejich kamarády ve škole.
4. Základem při komunikaci rodiče s dítětem je otevřenost. Při nepříjemných zkušenostech dítěte s děsivým obsahem nebo nepříjemným člověkem není řešením trestat dítě nebo mu dokonce bránit používat internet, ale poradit mu, jak se v budoucnu nepříjemným

zkušenostem vyhnout. Jak se rodič při podobné situaci zachová, určuje, zda se mu dítě svěří i v budoucnu.

5. Na místo s nevhodným obsahem se může dítě dostat zcela náhodou. Pro tyto případy neexistuje stoprocentní ochrana a vyplatí se spíše vychovávat dítě tak, aby si podobné skutečnosti interpretovalo způsobem odpovídajícím jeho věku, protože s dítětem nemůžete trávit všechnen volný čas.

6. Riziko vstupu na stránku s nevhodným obsahem lze snížit jednak prostřednictvím možností zabudovaných přímo do internetového prohlížeče, jednak prostřednictvím speciálních programů obsahujících nepřetržitě aktualizovaný seznam stránek pro děti nevhodných. Tyto programy bývají k dispozici zdarma.

7. Uvažujte o společné e-mailové schránce se svými dětmi.

8. Dávejte si pozor na soubory, které dítě z internetu stahuje a ukládá je na disk.

9. Sledujte, kolik času dítě u počítače tráví. Nepohybuje se ve světě virtuálních her častěji než na hřišti? Nepohybuje se víc na chatu a nekomunikuje s anonymními osobami (skrytými za chatovými přezdívkami) častěji než se svými kamarády? Nepozorujete u něj projevy připomínající závislost na chatování či počítačových hrách? Nedovolte, aby virtuální realita dítě příliš pohltila!

10. O radu při výchově dětí ke správnému užívání internetu můžete požádat pedagoga, psychologa či pracovníky internetových firem. (<http://www.msmt.cz>)

8 AGRESIVNÍ CHOVÁNÍ

„Agresivní chování a jednání má negativní vliv na interpersonální vztahy, rodinnou atmosféru a vývoj osobnosti. Jsme svědky toho, že vzrůstá počet násilných trestných činů, objevují se stále více případy vandalismu, šikanování a terorizování mezi mladistvými i ve školním prostředí.

Většina autorů vymezuje agresi jako **formu destruktivního chování jedince, které směřuje k fyzickému poškození jiného jedince**. Přitom ne vždy musí dojít k přímému poškození objektu, mnohdy je cílový objekt pouze odstraněn. Některé definice vztahují agresi ke zničení nebo odstranění předmětu, který reprezentuje překážku nebo něco nenáviděného.

Někteří autoři tak rozlišují pojetí agrese pouze ve vztahu k jinému člověku, jiní zahrnují do tohoto vymezení i ostatní realitu.

Agresivní chování může být klasifikováno z mnoha hledisek. Základní dělení agresivního chování souvisí s pojmy **reaktivní a instrumentální agrese**. Zatímco reaktivní agrese se vztahuje spíše k osobnostním vlastnostem, má instrumentální agrese bližší vztah k procesu učení.

- **Reaktivní agrese** je většinou krátkodobá primitivní reakce, která se projevuje bouřlivým odreagováním afektu vzteku, jehož následkem je nepromyšlená destrukce jedince nebo předmětu.
- **Instrumentální agrese** je tedy pouze nástrojem k dosažení cíle (pomluvy mohou být např. prostředkem k odstranění jedince z nějakého postavení).

Podle použitých prostředků se dělí agrese na fyzickou a verbální:

- **Fyzická agrese** je vymezena jako ohrožující jiného jedince s použitím části těla (pěst, nehty, noha apod.) nebo pomocí zbraní (nůž, střelná zbraň, hůl apod.). Fyzická agrese se vztahuje k jinému jedinci a působí mu bolest a poškození.
- **Verbální agrese** je chápána jako psychické poškození nebo ublížení. Jde o slovní útok vůči jinému jedinci. Může mít formu slovní urážky, jízlivosti, ironie, nadávky nebo hrozby. Někdy je útok signalizován slovní hrozbou, která přechází do fyzické agrese. Agresor však může zůstat pouze na úrovni verbální.

Agrese je často považována za techniku, prostřednictvím, které se jedinci vyrovnávají s náročnými životními situacemi.

V současné době se přičítá nárůst agresivního chování také **vlivu hromadných komunikačních prostředků, zejména televizi**. Výsledky výzkumů i pozorování v přirozených i laboratorních podmínkách ukazují, že za jistých podmínek si může dítě osvojit agresivní chování i tehdy, vidí-li agresivní model pouze jednou a krátkou dobu. Samotné pozorování agresivního modelu může být postačující pro naučení nového agresivního chování. Pravděpodobnost budoucí imitace je zčásti také určena podobností mezi pozorovanou situací a životní situací, se kterou se jedinec později setká. Jestliže se životní situace podobá situaci modelové, existuje největší pravděpodobnost agresivního chování. Použití agresivního chování se zvyšuje, je-li toto chování odměňováno.

Sledování násilí v televizi také oslabuje emocionální reakce jedinců, kteří se stávají méně citliví k násilí i v životě. Na druhé straně se ukazuje, že u dětí, které nemají zkušenost s agresivním chováním vyvolává agresivní akt odpor a strach. Tato emocionální reakce však se **sledováním agresivních scén** postupně slábne. Nejsilnější tendence k napodobení agrese se objevuje tehdy, je-li agrese chápána jako spravedlivá. Agresivní chování se také objevuje tehdy, je-li oběť násilí chápána neosobně, je-li neznámá a je-li představována jako někdo se zlými úmysly nebo zápornými vlastnostmi. Hovoří se o tzv. **dehumanizaci obětí násilí**.

Pokud se agresivní jednání stalo součástí repertoáru chování žáka, a zejména pokud mu přináší určité výhody, je většinou nutné přistoupit k agresivitě na základě vypracovaných technik, které je možno použít i ve školních podmínkách.

Ve stručnosti autoři popisují čtyři techniky, které tlumí agresivní chování u dětí na základě prezentace nebo odnětí odměn a trestů. Tyto techniky se ukázaly efektivní pro **děti ve věku od 2 do 12 let**. Jedinci, kteří chtějí tyto techniky používat (učitelé, rodiče), se musí nejdříve naučit co nejpřesněji popsat agresivní chování ve vztahu k situaci a důsledkům pro děti.

Techniky, které tlumí agresivní chování u dětí:

- pozitivní posílení,
- vyhasínání,
- izolace,
- bodovací systém.

Výše uvedené techniky mají samozřejmě i svá omezení. Existuje mnoho projevů agresivního chování, které nelze přímo těmito technikami ovlivnit (vandalismus, šikanování, zhářství aj.). Tyto formy agresivního chování se objevují většinou tehdy, když **dospělý není přítomen**, nemůže proto okamžitě zasahovat.“ (Dařílek, Kusák, 1998, s. 214 - 226)

8. 1 Šikana

Charakteristika šikanování

Šikanování je jakékoliv chování, jehož **záměrem je ublížit jedinci, ohrožit nebo zastrášovat jiného žáka, případně skupinu žáků**. Je to **cílené** a obvykle **opakované užití násilí** jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se **neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit**. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí druhé osobě, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluy, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševním a tělesném zdraví.

Pocit bezpečí každého jedince je neodmyslitelnou podmínkou vytváření produktivního prostředí a dobrého sociálního klimatu školy. Všechny školy a školská zařízení mají proto povinnost předcházet všem náznakům agresivity a všem způsobům šikanování mezi žáky a svěřenci. Šikanování nesmí být pracovníky školy v jakékoli formě akceptováno. Šikanování se ve své zárodečné formě vyskytuje prakticky na všech školách. Probíhá nejčastěji mezi žáky ve stejné třídě či výchovné skupině a odehrává se v době přestávek, cestou do školy a ze školy nebo v době osobního volna. Škola či školské zařízení má jednoznačnou odpovědnost za děti a žáky v době vyučování a školních akcí, a to podle **§ 27 nařízení vlády č. 108/1994 Sb.** podle **Pracovního řádu pro zaměstnance škol a školských zařízení** (např. čl. 2).

Podle **§ 422 Občanského zákoníku** odpovídá škola nebo školské zařízení i za škodu způsobenou žákům v době vykonávání přechodného dohledu, tj. při vyučování a v přímé souvislosti s ním. Z tohoto důvodu pedagog musí šikanování mezi žáky neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.

Z hlediska trestního zákona může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů vydírání, omezování osobní svobody, útisku, ublížení na zdraví, loupeže, vzbuzení důvodné obavy, poškození cizí věci, znásilnění, kuplířství a pod.

Učitel nebo vychovatel, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřekažení trestného činu. V úvahu přicházejí i další trestné činy jako např. nadřování či schvalování trestného činu, v krajním případě i podněcování. Skutkovou podstatu účastenství na trestném činu podle § 24 Trestního zákona může jednání pedagogického pracovníka naplňovat v případě, že o chování žáků věděl a nezabránil spáchání trestného činu např. tím, že ponechal šikanovaného samotného mezi šikanujícími žáky apod.

Projevy šikanování

Šikanování má ve svých projevech velice různou podobu s následky především na psychickém zdraví.

Jejich znaky je možno rozdělit podle různých hledisek přibližně do následujících skupin:

- verbální přímé a nepřímé,
- fyzické přímé a nepřímé,
- aktivní a pasivní.

Za určitých okolností může šikanování přerůst až do forem skupinové trestné činnosti a v některých opravdu závažných případech nabýt i rysy organizovaného zločinu.

(<http://www.sikana.org>)

8.2 Kybernetická šikana

Svět moderních technologií je stále pestřejší a dokonalejší, nabízí až neuvěřitelné množství nových možností, jak si rozšířit znalosti a vyhledat informace. Internet a další progresivní komunikační technologie přitahují zejména příslušníky mladé a nejmladší generace.

Víme, že i velmi mladí uživatelé internetu mu často rozumí mnohem lépe, než jejich rodiče a učitelé, a umějí ho proto také dokonale používat. Chybí jim však pochopitelně zkušenosti dospělých. Mnoho dětí tak není schopno předcházet rizikům, která mohou tyto moderní technologie přinášet.

Kybernetická šikana je tedy **druh šikany**, který **využívá elektronických prostředků**, jako jsou mobilní telefony, e-maily, pagery, internet, blogy a podobně.

Škála projevů kybernetické šikany je velmi široká:

- dítěti se někdo snaží prostřednictvím PC ukrást osobní údaje,
- infikuje jeho PC viry,
- zasílá mu agresivní, urážlivé a obtěžující e-maily, SMS....,
- zneužívá (případně vytváří) webové stránky, na nichž zveřejňuje karikatury, slogany, vtipy, fotky a videa, která dítě zesměšňují a jež si přitom může prohlédnout velké množství uživatelů internetu,
- napadá oběť na komunitních webech, v diskuzních fórech, při chatování...

Jak chránit dítě pře kybernetickou šikanou?

Moderní technologie jsou pro děti zdrojem informací a komunikace. Samy o sobě příčinou šikany nejsou. Je tedy zbytečné doufat, že když dětem zakážeme používat mobilní telefony a internet, docílíme tím snížení výskytu problému. Děti si velmi rychle najdou jiný způsob šikany a jiné prostředky, které použijí proti své oběti. Je tedy vždy nutné najít skutečnou příčinu narušených vztahů mezi dětmi, které vedou k šikaně a ke kybernetické šikaně.

Velmi důležité je naučit děti pravidla bezpečného chování ve virtuálním světě.

Tři základní pravidla, která bychom měli naučit děti:

1. STOP nekomunikovat s agresorem!
2. BLOCK zamezit mu přístup!
3. TALK cokoliv podezřelého oznámit dospělým! (Vágnerová a kol., 2009)

8.3 Šikana a kybernetická šikana

Rozdíl mezi šikanou a kybernetickou šikanou

- **Co je šikana?**

„Jakékoliv chování, jehož záměrem je opakovaně ubližovat, ohrožovat, nebo zastrašovat jiného člověka, případně skupinu lidí, zahrnuje jak fyzický útok v podobě bití, poškozování věcí, tak i útok slovní v podobě vydírání, nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Většina případů šikany mezi dětmi se odehrává ve škole, na cestě do školy nebo ze školy, případně v okolí bydliště.

- **Kybernetická šikana?**

Už ze samotného názvu je zřejmé, že se jedná o specifický druh šikany. Na rozdíl od klasické **šikany** tváří v tvář, nabízí **kybernetická šikana** agresorům nejenom jiné nástroje ubližování, ale specifika virtuální reality obměňují charakter celého procesu šikanování, včetně rolí agresora a oběti.

Odlišné rysy šikany a kybernetické šikany:

- **Anonymita:** většina obětí kybernetické šikany se nikdy nedozví, kdo je šikanoval. Přezdívka, anonymní telefonní číslo, emailová adresa dávají agresorovi dostatečnou možnost zůstat skrytý. Díky tomu může svoji agresi stupňovat a dovolit si to, co by si tváří v tvář nedovolil.
- **Proměna a agrese:** agresorem většinou nebývají fyzicky silní lidé, tak jako tomu je u běžné šikany, agresorem je člověk, který je silný v informačních technologiích a může to být prakticky kdokoliv.
- **Proměna oběti:** obětí útoků je většinou outsider, ale nebývá to pravidlem, tak jako je tomu u běžné šikany. Agresor si může oběť vybírat náhodně a pouze v kybernetickém prostoru. Vyšší riziko hrozí dětem, které jsou na svých mobilech a počítačích závislé.
- **Šikana** se většinou odehrává ve škole, po cestě domů, apod. – jde tedy o fyzická setkání, která se dají trochu předvídat a je možné se jí částečně vyhnout, ale před **kybernetickou šikanou** není únik. Agresor může oběť kontaktovat kdykoliv, 24 hodin denně, 7 dní v týdnu.
- **Kontrola:** kybernetická šikana znesnadňuje kontrolu, jak ze strany rodičů, tak školy. U kybernetické šikany chybí klasické znaky šikanování, kterých by si mohli dospělí všimnout.
- **Čas:** běžná šikana je opakovaná, ale vždy se jedná o jednorázovou záležitost. V případě kybernetické šikany se může oběť k urážlivým SMS, e-mailům, odkazům, apod. kdykoliv vracet.
- **Publikum:** divákem **kybernetické šikany** se může díky webovým stránkám stát kdokoliv na světě.

Kybernetická šikana se navíc **nemusí odehrávat opakovaně**, stačí když agresor např. vyvěsí na web fotku oběti, tu si může kdokoliv zkopírovat a rozšířit dál po světě, ještě dříve, než ji poskytovatel serveru stačí stáhnout.

8.4 Dětská práva a právní následky

Státem ratifikovaná **Úmluva o právech dítěte** zaručuje všem dětem v pedagogických zařízeních bezpečný pobyt bez poškozování zdraví a ohrožení života. Šikanování je trestnou činností.

Šikana může naplňovat skutkovou podstatu trestných činů (omezování osobní svobody, krádeže, ublížení na zdraví, poškozování cizí věci, vydírání, loupeže, rasově motivované skutky, znásilnění, pohlavní zneužívání).

Osoba mladší 15ti let není trestně odpovědná § 25 Trestního zákona, ale soud pro mládež může uložit výchovná opatření podle **zákona č. 218/2003 Sb., O soudnictví ve věcech mládeže**:

- a) dohled probačního úředníka,
- b) probační program,
- c) výchovné povinnosti,
- d) výchovná omezení,
- e) napomenutí s výstrahou.

Trestní odpovědnost mladistvých (**15-18 let**) je posuzována soudy pro mládež podle **zákona č. 218/2003 Sb.** s ohledem na rozumovou a mravní vyspělost osoby, proti níž se vede trestní řízení. Po dovršení 18ti let věku jsou osoby plně trestně odpovědné.

Nikdo nemá právo jakkoliv ubližovat ostatním a každý má právo se proti agresorovi bránit! (<http://proti-sikane.saferinternet.cz/sikana-a-kybersikana>)

Jak se bránit?

Jak se bránit proti kybernetické šikaně:

- **nereagovat** – tzn. neodpovídat agresorovi, protože konstruktivní debata není stejně možná,
- **uložit, vytisknout, popř. jinak uchovat** emaily, SMS a další jako důkazní materiál,

- **změnit svou virtuální identitu** – vystupovat pod jinou přezdívku, vytvořit si jiný email, změnit SIM kartu...
- nikde **neuvádět svou skutečnou identitu** – jméno, věk, adresu, telefon... žádné údaje o sobě a blízkých, podle kterých bychom byli pro agresora identifikovatelní, vystupovat pod obecnou nic neříkající přezdívku,
- v případě, že se stanu **obětí kybernetické šikany**, zkusit vypátrat, kdo je agresor (prohlédnout si jeho osobní údaje, apod.),
- **kontaktovat poskytovatele serveru**, ze kterého nás agresor šikanuje a zamezit mu přístup,
- **svěřit se rodičům,**
- **svěřit se učitelům.**

Rodiče, škola, popřípadě policie pak v ideálním případě spolupracují jako jeden tým a společně hledají to nejlepší možné řešení.

Rady (nejen rodičům) při podezření na šikanování dítěte:

- Především ujistit dítě, že jsou zcela na jeho straně, že má dítě jejich plnou podporu a může se spolehnout na jejich ochranu.
- Zjistit o útoku co nejvíce informací.
- V případě vážného fyzického napadení nechat dítě odborně ošetřit a neposílat ho následující dny do přímého kontaktu s předpokládanými útočníky.
- Obrátit se na školu, nebát se o šikaně promluvit otevřeně, např. na třídní schůzce, možná nebudete sami.
- Jestliže mají rodiče podezření, že je jejich dítě šikanováno, měli by okamžitě kontaktovat ředitele školy nebo třídního učitele.
- Pokud podávají písemnou žádost nebo stížnost, schovají si kopii dopisu.
- Trvat by měli na osobní schůzce a neřešit celou záležitost pouze telefonicky.
- Nebát se požádat ředitele o přeložení dítěte do jiné třídy, případně školy.
- Zkusit si ověřit poměry, které vládnu na jiné škole.
- Pokud s vedením školy nenajdou společné řešení, nevzdávat to, obrátit se na příslušný školský úřad nebo na školní inspekci.

- Nechtít po dítěti, aby bylo statečné a bránilo se samo. Nemusí na to mít sílu. Čím dříve začnou rodiče jednat, tím lépe.
- Pomoci dítěti zvládnout psychickou zátěž a informovat ho, jak se vyhnout nebezpečným situacím (např. co odpovědět, jak reagovat na provokace a jak zvládnout situaci v případě ohrožení).
- V případě důvodného podezření na páchaní trestné činnosti na dítěti informovat neprodleně Policii ČR. (<http://proti-sikane.saferinternet.cz/jak-se-branit>)

9 BEZPEČNĚ ON-LINE

„Internet, počítačové hry, mobilní telefony, to všechno zaplavuje svět dětí a teenagerů a bezesporu jim to přináší nové široké možnosti: učit se, bavit se a komunikovat se světem. Čím širší ale možnosti jsou, tím je těžší se v nich orientovat a efektivně je využívat pro vlastní rozvoj. A s možnostmi, které internet a nové technologie přinášejí, se zvyšují i rizika. Nejvíce ohroženi jsou jimi právě nejmladší uživatelé, kteří se sice velmi rychle naučí technologie ovládat, často jim ale schází základní opatrnost. Mohou se pak stát snadnou obětí např. lidí s pedofilními sklony, kteří zneužívají snadný kontakt prostřednictvím internetové komunikace, podceňovat ale nelze ani kybernetickou šikanu, která trápí stále více dětí a teenagerů. A tím výčet nebezpečí nekončí: pozornost je třeba věnovat tomu, aby se děti běžně nedostaly k internetovým stránkám určeným jen dospělým, a zapomenout se nesmí ani na technický štít proti hackerům. Rizika internetu a nových komunikačních technologií vůbec, jsou těžko přehledná a neustále se vyvíjejí.“ (<http://www.saferinternet.cz/rady-a-tipy>)

9.1 Národní centrum bezpečnějšího internetu - Projekt Safer Internet

Posláním českého **Národního centra bezpečnějšího internetu** je přispívat ke zvyšování povědomí o zásadách bezpečného užívání internetu. Koordinátorem projektu je společnost **CZI s.r.o.**, která řídí Horkou linku. Partnery projektu jsou neziskové organizace **Sdružení Linka bezpečí** (řídí Pomocnou linku) a **Online Safety Institute** (řídí Osvětové centrum a portál Saferinternet.cz).

Horká linka

Horká linka (www.horkalinka.cz) je nástrojem boje proti internetové kriminalitě a zneužívání dětí na internetu (zejm. dětské pornografii). V listopadu 2009 byla přijata za člena mezinárodní sítě INHOPE. Projekt ji provozuje ve spolupráci s Policií České republiky.

Linka pomoci

Dětským obětem internetové kriminality pomáhá linka pomoci (www.pomoconline.cz), která byla zřízena v rámci akreditované sociální služby TKI (telefonické krizové intervence) od 1.1.2007 Sdružením Linka bezpečí (www.linkabezpeci.cz). Když se děti na internetu cítí být obtěžovány, mohou se kdykoliv obrátit pro pomoc na bezplatnou nonstop krizovou linku,

na chat nebo e-mailovou poradnu. Linka bezpečí - Pomoconline CZ průběžně realizuje tématické preventivní kampaně zaměřené na děti i rodiče se stěžejním sdělením "Na internetu nikdy nevíš, kdo je na druhé straně".

Osvětové centrum

Institut pro bezpečnější internet (Online Safety Institute) je neziskový subjekt, který je v projektu odpovědný za provoz portálu Saferinternet.cz (www.saferinternet.cz) a tvorbu odborného obsahu a propagaci zásad bezpečnějšího internetu. Jeho hlavním cílem je podpořit studium problematiky bezpečnějšího internetu a online bezpečnosti, vytvořit knihovnu osvědčených postupů a přispívat ke zvyšování bezpečnosti užívání internetu a nových médií formou přípravy a realizace výukových materiálů, odborných konferencí, seminářů a výchovně-vzdělávacích soutěží. (<http://www.saferinternet.cz/o-projektu/538-3>)

Konference

Národní centrum bezpečnějšího internetu pravidelně pořádá odborné konference, které se věnují online kriminalitě a prevenci rizik, která při používání nových informačních a komunikačních technologií hrozí především dětem.

Na konferencích se setkávají mediální odborníci, pedagogové, preventisté, zástupci politické reprezentace a širší odborná veřejnost. Cílem konferencí je otevřít odborný dialog nad ožehavou problematikou bezpečného internetu pro děti.

(<http://www.saferinternet.cz/konference>)

10 CO ZAJÍMÁ DĚTI A MLÁDEŽ NA INTERNETU

„Nejčastější výrazy, které děti na internetu vyhledávají, patří slova "sex" a "porno". Není to jistě překvapivé zjištění, že se děti chtějí něco dozvědět o sexu na internetu. Rodiče se v mnoha případech stydí o tomto tématu otevřeně mluvit nebo nemají čas. Výsledky toho, co děti vyhledávají na internetu, jsou přesto docela překvapivé.“ (<http://www.lupa.cz/clanky/co-zajima-deti-na-internetu-video-a-sex/>)

10.1 Sociální sítě

„Sociální sítě jsou opravdový fenomén. Například původně americká sociální síť Facebook.com měla v České republice ještě v listopadu 2008 „jen“ 100 tisíc členů, o rok později bylo na Facebooku zaregistrovaných přes milion Čechů. A 20 % z nich jsou mladí lidé do 18 let. Komunikace v sociálních sítích je stále významnější složkou aktivit teenagerů na internetu. Co je na tom tak vzrušujícího a lákavého, že se nezdráhají dospívající naplno sdělovat ani ty nejintimnější detaily?

- Prezentovat se, ukázat se světu, to je to, po čem každý teenager touží. Sociální sítě k tomu dávají skvělou příležitost i stydlivějším jedincům.
- Někdy je těžké v okolí bydliště nebo ve třídě najít lidi se stejnými zájmy. Sociální sítě umožňují snadno najít vrstevníky, které zajímá stejná hudba nebo filmy, a donekonečna si o tom povídat nebo si posílat odkazy.
- Zatímco v reálném životě mají dospívající někdy potíže navazovat kontakty s novými lidmi, sociální síť jim umožňuje nenuceně se přimíchat do rozhovoru ostatních a spřátelit se například s kamarádem kamaráda.
- Sociální síť je zábavná, i když se teenagerovi zrovna vůbec nechce s nikým mluvit. Může jen brouzdat po stránkách kamarádů a číst si, co právě dělají, nebo jen sledovat jejich diskuze s ostatními. Naopak, když má dospívající komunikativní náladu, může o sobě ostatním dávat vědět na své stránce a aktivně si s nimi dopisovat, domlouvat se na schůzkách apod.
- Móda a trendy fungují i na internetu: Když mají všichni ze třídy profil na sociální síti a společně se domlouvají na tom, jak vyžrát na domácí úkoly nebo kdy vyrazí do kina, není zbylí, nikdo nechce zůstat pozadu.

Kontakt s vrstevníky je důležitá věc, někdy je náročné ho udržovat se všemi kamarády. V sociální síti může být teenager ve spojení se všemi svými přáteli najednou.“

(<http://www.bezpecne-online.cz/pro-ucitele-a-rodice/teenageri-a-komunikace-na-internetu/socialni-site/175-3>)

10. 2 Chat

„Chatování a komunikace vůbec láká i ty nejmenší školní děti a je to i jedna z prvních aktivit, kterou na internetu zkouší. Děti zkrátka baví povídat si s vrstevníky a sdílet s nimi svoje koníčky. Přiměřená internetová komunikace může život dětí a dospívajících obohacovat, zároveň jsou s ní ale spojena významná rizika, jako je kybernetická šikana, pronásledování nebo lákání ke schůzce za účelem pohlavního zneužití. Zákony na ochranu dětí nemohou nahradit zodpovědnost rodičů a učitelů. Neznamená to sice, že musíme děti pořád „vodit za ručičku“ a kontrolovat je. Měli bychom ale vědět, kde a s kým děti tráví svůj volný čas. Rodiče by měli doprovázet děti při sbírání prvních zkušeností z chatováním, aby je případně mohli ochránit před hrozícím nebezpečím. Společně by měli najít jeden nebo více chatů, které odpovídají jejich zájmům a věku, aby se cítily dobře a bezpečně.

Pro děti do 12 let jsou lepší chaty s alespoň částečným dohledem provozovatele (jako např. chat na www.alik.cz). Adresy můžeme vložit do záložek oblíbených. Dítě se tak jediným kliknutím myši dostane přímo do chatu. Chat, ve kterém si chce povídat je dobré zkontrolovat. Zjistíme, jestli a jak se v chatu řeší a postihují přestupky a hrubé chování, jak se do rozhovoru vkládá moderátor a jestli v něm jsou tlačítka pro ohlášení nepravostí nebo pro ignorování nepříjemných uživatelů. I ve všeobecných chatech jsou často možnosti uživatelských bezpečnostních nastavení, která zvyšují bezpečnost, například přijímají jen vzkazy od přátel apod. Nějakou dobu trvá, než se seznámíme se všemi možnostmi a nastaveními.

Chatování je jedna z forem mediálního konzumu. Čas, který dítě tráví chatováním by měl být nějakým způsobem omezen. Přátelé z chatu by neměli zastínit nebo nahradit kamarády z reálného života.“

(<http://www.bezpecne-online.cz/pro-ucitele-a-rodice/teenageri-a-komunikace-na-internetu/chat/184-3>)

10.3 Mobilní telefon

„Mobilní telefon je pro dnešní děti úplně samozřejmou součástí života, u dětí do 10 let má svůj mobil polovina dětí, mezi **teenagery do 15 let je 85 % majitelů mobilů**. Už dávno se z obyčejných telefonů do kapsy stala multimediální zařízení: mobilem mohou kromě posílání SMS a telefonování také poslouchat hudbu, natáčet videa, fotit, chatovat nebo surfovat na internetu. To, že mají teenageři mobil neustále při sobě, pro ně znamená i možnost, kdykoliv se dostat k obsahu, který pro ně rozhodně není vhodný, přitom je ale velmi těžké, takové používání mobilu uhlídat. Mobilní telefony mají v životě teenagerů výsadní postavení a tak není divu, že se ani jim kybernetická šikana nevyhnula. Naopak, s používáním mobilních telefonů se dokonce rozvinuly specifické praktiky šikany:

Outing je nový pojem, který sice mezi teenagery často neuslyšíte, s jeho projevy se ale setkáme častěji: jde o fotografování a natáčení oběti v intimních a trapných situacích, například při převlékání nebo na toaletě, a následné zveřejnění takových materiálů, nejčastěji na internetu. Pachatelé outingů se někdy dokonce mohou snažit oběť vydírat a přimět ji, aby choulostivé informace o sobě zveřejnila sama.

Happy Slapping je nový alarmující trend mezi teenagery, kdy je nic netušící oběť fyzicky napadena skupinou útočníků. Další z pachatelů zároveň celý útok natáčí většinou pomocí videokamery v mobilním telefonu. Záznam se potom obvykle rozšíří na internetu nebo ho pachatelé rozesílají na mobilní telefony kamarádů svých a kamarádů oběti. Oběť je tak traumatizována několikanásobně: jak samotným útokem, tak i následným ponižujícím zveřejněním videa. Existuje několik typů videí obsahujících násilí. Některá jsou jen zinscenována, jiná jsou tvořena úryvky z filmů, ostatní jsou nahrávky skutečných násilných činů. Stále častěji se na internetu objevují i videa zachycující znásilnění nebo smrt. Jedná se o trestný čin. Samotné mobilní telefony nejsou příčinou šikany, násilí je společenský fenomén, který nesouvisí s rozvojem technologií: teenageři procházejí obdobím, kdy chtějí zkoušet nové věci, zkoušet hranice, ukázat se před partou a být v něčem zajímaví. Často si přitom neuvědomí, že už dávno překročili mantinely nevinné legrace. Kybernetická šikana tak často bývá nevědomá a neúmyslná, zraňuje ale úplně stejně.“ (<http://www.bezpecne-online.cz/pro-ucitele-a-rodice/teenageri-a-komunikace-na-internetu/mobilni-telefony/177-3>)

10.4 E-mail

„Rychlý vývoj internetu se projevil také v oblasti zasílání e-mailů, které se již neztrácejí někde ve virtuální „černé díře“ a tak se považují i za součást oficiální korespondence. Postupně začaly být e-maily tak běžné, že používání emailové schránky patří k úplně základním dovednostem každého moderního člověka.“ (<http://www.bezpecne-online.cz/surfuj-bezpecne/komunikace-se-svetem/email>)

10.5 Etiketa, netiketa, chatiketa

„Neomezené možnosti komunikovat, psát, telefonovat, posílat vzkazy nebo třeba fotky, a přitom zůstat v úplné anonymitě. Internetová anonymita je jenom zdánlivá. Podobně jako běžná etiketa, i netiketa a chatiketa jsou spíše nepsaná pravidla a rozhodně nejsou povinná. Když se jich ale budeme držet, ostatním tím o sobě něco řekneme - jsem slušný člověk a přeji si, aby jste se ke mně slušně chovali.“ (<http://www.bezpecne-online.cz/surfuj-bezpecne/komunikace-se-svetem/etiketa-netiketa-chatiketa>)

10.6 Kybergrooming

„Jedná se o pojem označující chování pachatel na internetu, který si vytipovává oběť, snaží se získat její důvěru, vybudovat s ní blízký vztah a vylákat ji k osobní schůzce. Cílem setkání je oběť zneužít.“

(<http://www.bezpecne-online.cz/pro-ucitele-a-rodice/teenageri-a-komunikace-na-internetu/kybergrooming>)

10.7 Sexting

„Sexting je složenina dvou anglických slov – „sex“ a „texting“. Texting tu charakterizuje posílání textů a obrázků prostřednictvím mobilního telefonu. O sextingu se mluví, když lidé sami sebe fotí v různých sexuálně dráždivých pozicích nebo polonazí apod. a obrázky potom rozesílají mobilním telefonem. A ukazuje se, že i mezi dospívajícími je něco takového každodenní realitou. Mladí lidé „sextují“, když chtějí někoho nalákat, chtějí projevit zájem anebo dát partnerovi najevo svou oddanost. Problém ale přijde ve chvíli, kdy jejich vztah skončí (a většina takových vztahů opravdu končí). Bývalý partner, který má obrázky stále uložené v mobilu nebo v počítači, je může velmi jednoduše zveřejnit v sociální síti anebo je

rozesílat emailem nebo mobilem. Podobných případů přibývá a některé z nich již dokonce skončily sebevražedným pokusem, kdy oběť neunesla ponížení způsobené zveřejněním jejích intimních fotografií.

Ve světě digitálních technologií, kde se každý materiál může donekonečna kopírovat, rozesílat a zveřejňovat například na internetu, neexistuje možnost kontrolovat jeho šíření. Ani obrázky, které dítě pořídilo a poslalo z oddané lásky, nejsou nikdy stoprocentně chráněny před lidmi, kteří se k nim neměli dostat. A to, že obrázek byl původně myšlen celkem nevinně, je úplně jedno. Když totiž začne něco takového kolovat mezi spolužáky, dítě se samozřejmě okamžitě stane terčem posměchu. Kromě toho ale rozesílání sexuálně laděných obrázků nezletilým je nezákonné a v některých zemích už proto dokonce zasahují i proti teenagerům, kteří takto šíří dětskou pornografii nebo obsah nevhodný pro mládež.

Teenagery bychom měli naučit nulové toleranci. Když jim někdo pošle svou odhalenou fotku, měli by ji okamžitě smazat. Lepší je, když pomůžou věc vyřešit, než když budou celý problém jen spoluvytvářet. A navíc, tím, že pošlou obrázek dál, šíří pornografii, a to je nezákonné.“ (<http://www.bezpecne-online.cz/pro-ucitele-a-rodice/teenageri-a-komunikace-na-internetu/sexting/190-3>)

10.8 Počítačové hry

Děti a teenageři se ve světě počítačových her pohybují jako doma. Rodiče mohou mít někdy problém pochopit, co vlastně dělají. Existuje několik tipů, na co dávat pozor.

- **Nebýt lhostejný** – zjistit si podrobnosti o různých herních žánrech a momentálně nežhavějších hrách. O obsahu a věkových hranicích nejběžnějších her toho můžeme hodně zjistit v herních časopisech (např. Score) nebo na internetu.
- **Mluvit s dítětem** – zájem a názorová výměna jsou nejdůležitější. Ptát se, v čem hra spočívá a co je jejím cílem. Ptát se, jaké to pro něj je, když hraje nebo když se ve hře střílí – důležité je, aby mohlo o svých zážitcích mluvit. Tím se naučí o věcech přemýšlet a nebude jen pasivně hrát.
- **Zapojit se do hry** – překonat sami sebe a taky si zahrát. Možná zjistíme, že hrát počítačovou hru je zábava, že hraní může opravdu strhnout. A i když budeme mít z hraní spíše rozpačitý dojem, budeme aspoň o tématu moci zasvěceně mluvit.

- **Dohodnout společně pevná pravidla** – společně s dítětem se dohodnout na závazných pravidlech pro práci s počítačem i pro další média. To se týká samozřejmě i televize, herních konzol nebo internetu.
- **Orientační vymezení pravidel** – pro lepší orientaci mohou posloužit některé z následujících časových údajů: 3 až 4leté děti by neměly hrát déle než 20 minut denně; 11 až 15letým můžeme denně povolit průměrně 1 až 2 hodiny hraní. Můžeme dát teenagerovi volnost v tom, jestli chce každý den vyčerpat denní dávku, anebo jestli si je bude spojovat podle potřeby.
- **Důležitá je věková hranice** – každá hra by měla být označena doporučenou věkovou hranicí. To, jestli je hra vhodná, bychom ale měli určit nejenom podle udané věkové hranice, ale i podle vývojového stadia dítěte.
- **Jít dítěti příkladem** – vysvětlit, k čemu jsou zákony a co je to autorské právo. Jistě nezapůsobí moc přesvědčivě, když přímo před dětmi nainstalujeme kradený software, ilegální verze her, nebo když budeme stahovat hudbu či filmy.
- **Nabídnout alternativy** – děti často sedí u počítače nebo před televizí čistě z dlouhé chvíle. Jako protiváhu nabídněme společné aktivity. Rozhodně počítač nepoužijeme jako „paní na hlídání“.
- **Vyměňujme si zkušenosti** – od ostatních rodičů si zjistit, jak řeší používání počítačů u svých dětí. Informovat se a vzájemně se podporovat – získávat jistotu i nové zkušenosti.
- **Nepoužívat hry jako výchovnou metodu** – počítačové hry nepoužívat jako odměnu nebo trest. Tím jen říkáme, jak jsou důležité v každodenním životě dětí a mládeže. Raději vyžadujeme dodržování závazné dohody: nejdřív úkoly, potom přestávka, pak hodina hraní.
(<http://www.bezpecne-online.cz/pro-ucitele-a-rodice/teenageri-a-hry/online-hry-a-pc-hry/191-3>)

Závislost na počítačových hrách

„Hraní počítačových her začíná být nebezpečné ve chvíli, kdy se děti a teenageři snaží hraním zbavit nejistoty, strachu a pocitů frustrace, místo aby si našli alternativní způsoby ventilování. Riziko závislosti je skryté právě v počítačových hrách, na internetu potom taková hrozba číhá v online hrách a v komunikačních prostředích, jako jsou chaty nebo sociální sítě.

Hlavně hráči online her, jako je např. World of Warcraft, vydrží hrát souvisle několik hodin. Je to dáno strukturou podobných her, kdy se krátké hraní vůbec nevyplácí. Proto je také velmi těžké odhadnout, kdy už se jedná o závislost a kdy ne. Častá a dlouhá aktivita na internetu nebo dlouhé hraní totiž ještě samo o sobě nemusí znamenat chorobnou závislost. Důležité je správně identifikovat příznaky závislosti a správně s problémem naložit.“
(<http://www.bezpecne-online.cz/pro-ucitele-a-rodice/teenageri-a-hry/zavislosti>)

Hlavní příznaky závislosti na počítačových hrách jsou:

- **Ztráta ostatních zájmů**

„Hraní je pro hráče nejdůležitější činnost, proto se jím i v myšlenkách neustále zaobírá. Když právě nehraje, má nepřekonatelné nutkání hrát a podřizuje tomu své každodenní chování.

- **Hra jako ventil k zapomínání na problémy**

Postižený už nehraje jen pro zábavu, ale používá hru, aby se zbavil negativních emocí a frustrace a aby zapomněl na své každodenní problémy.

- **Posouvání prahu tolerance**

Chorobně závislému hráči už nestačí běžné hraní. Aby měl ze hry příjemné pocity, musí hrát stále intenzivněji: herní časy se tak pořád prodlužují a obsah her je stále extrémnější.

- **Abstinenční příznaky**

Když „postižený“ nemá možnost hrát nebo nemůže hrát dost dlouho, objevují se u něj abstinenční příznaky: je nervózní, podrážděný, někdy se může dokonce třást a nadměrně potit.

- **Ztráta kontroly**

Závislý hráč už nedokáže sám kontrolovat a dodržovat časová omezení herní doby.

- **Recidiva**

Pokusy přestat hrát nebo hraní omezit se nedaří, má to dopad na běžný život. Škola, kamarádi, zájmy a práce ztrácejí význam ve srovnání se hrou. To působí další psychické potíže a spory s okolím.“ (<http://www.bezpecne-online.cz/pro-ucitele-a-rodice/teenageri-a-hry/zavislosti/194-3/hlavni-priznaky-zavislosti-napocitacovych-hrach>)

10.9 Informace na internetu

„Informace mají dnes větší váhu než kdykoliv dříve. A internet nabízí široké možnosti tyto informace získávat. Nejdůležitější přitom je ale umění informace hledat a nacházet ty správné. A to není vždycky jednoduchý úkol, zvláště pro mladé uživatele internetu. Při získávání informací totiž často narážejí na různá úskalí. Kvůli nejednoznačnému zadání do vyhledávače se musí uživatel potýkat s obrovským množstvím výsledků vyhledávání, ze kterého se ta pravá informace těžko vybírá.

Děti a dospívající mohou do vyhledávače zadávat pro ně běžná a nevinná slova, v řeči dospělých může mít ale slovo jiný význam a děti se tak dostanou k nevhodnému obsahu. Důležitá je také schopnost správně odhadnout důvěryhodnost nalezené informace.“
(<http://www.bezpecne-online.cz/pro-ucitele-a-rodice/informace-na-internetu>)

Čemu na internetu důvěřovat?

„Při vyhledávání informací na internetu je důležité umět rozpoznat, jestli je možné se na nalezenou stránku spolehnout. V první řadě je důležité zaměřit se na to, kdo stránku provozuje. Například: Je provozovatel známý ve svém oboru? Jaký má asi motiv pro provozování webových stránek? Často se jedná pouze o reklamu apod.

Pro co nejobektivnější obrázek o kvalitě informací na konkrétní stránce, je dobré posoudit ji podle následujících kritérií:

- Jak moc je stránka aktuální a obsáhlá? Působí profesionálně?
- Je na stránce uveden kontakt na provozovatele? Jde oficiální stránku nějakého podniku nebo instituce?
- Je stránka někým doporučená? Dostali jste se na ni přes vyhledávač, anebo přes odkaz z nějaké jiné stránky nebo i z katalogu? Odkud vedou odkazy na stránku? Mají nějaké (ať už pozitivní nebo negativní) komentáře?“ (<http://www.bezpecne-online.cz/pro-ucitele-a-rodice/informace-na-internetu/jak-poznat-kvalitn-zdroj-informaci/250-3>)

11 RODIČOVSKÉ KONTROLY

Jedním z užitečných pomocníků pro bezpečnější pohyb dětí v kybernetickém prostoru jsou programy tzv. rodičovské kontroly (parental control). Jedná se o programy, které vynucují pravidla pro chování na počítači. Nesmíme ovšem zapomínat, že jsou to jen a jen počítačové programy. A že ani stoprocentně nastavené nebudou garantovat absolutní jistotu bezpečí. Navíc je internet plný návodů, jak je obejít. A kromě toho: děti se k internetu bezpochyby připojují z různých míst. Z knihovny, školy, skrze mobil, od kamarádů... Přesto jsou programy rodičovské kontroly užitečnými pomocníky.

Pokud se děti připojují k internetu také jinde než z domova, lze si v těchto institucích zjistit podmínky, za jakých je připojení možné. V přílohách uvádím pravidla, za kterých se lze připojit v mimoškolním zařízení a knihovně.

Z technického hlediska je můžeme rozdělit na tři kategorie:

Filtrování obsahu

Veškerý obsah, který vstupuje do počítače, je kontrolován na základě několika parametrů. Jedná se vlastně o něco podobného jako v případě personálních „firewallů“ nebo antivirových programů, ale na trochu jiné úrovni. Zatímco tyto mají pevně definovaná pravidla (blokování nežádoucího provozu, hledání určitých řetězců v souborech apod.), tak v případě rodičovské kontroly je to trochu odlišné: hledá nevhodná slova v e-mailech a www stránkách, analyzuje obrázky apod.

Monitorování aktivity na počítači

Ne vše se samozřejmě podaří zablokovat na vstupu do počítače. A ne všechny nevhodný obsah přichází po internetu – ale třeba i po CD půjčených od spolužáků apod. Proto je potřeba věnovat pozornost také kontrole počítačů. Ta přitom funguje na podobném principu jako filtrování obsahu, neboť vyhledává nežádoucí nebo přinejmenším podezřelé objekty.

Omezování přístupu ke zdrojům

Toto je další metoda, která se v oblasti rodičovské kontroly používá a která vychází z předpokladu, že nejlépe se nevhodný obsah bude blokovat tak, že se k němu odepře přístup. Jinými slovy: v počítači existuje databáze nevhodných zdrojů (seznam www stránek určených pro dospělé apod.) a počítač při přihlášení nepovolané osoby (dítěte) odmítne příslušnou stránku zobrazit. Tato metoda je velmi účinná, ale na druhé straně je velmi závislá na kvalitě

použité databáze nebo nastavených pravidlech. A ta bude těžko kdy obsahovat všechny nevhodné zdroje.

Postaveno (především) na důvěře

Přístupovat k problematice dětí a informační bezpečnosti je ošidné. Zvláště ve chvíli, kdy jsou děti technicky zdatnější, než jejich rodiče. Přesto to neznamená, že bychom na celou problematiku měli rezignovat – naopak, musíme „začít od sebe“.

Vzdělávat se

Vyhledávat zdroje informací, zkoušet nové věci, snažit se pochopit fungování počítačových programů.

Komunikovat s dětmi

Informovat se navzájem o výhodách používání počítače stejně jako o nebezpečích, která tato činnost s sebou nese.

Nastavit pravidla

Definovat jasná pravidla, která je třeba za každých okolností dodržovat. Např. nesdělování osobní informace či adresu.

Zajistit dodržování pravidel

Každé pravidlo je účinné pouze v případě, že se dodržuje.

Počítač umístit ve společné místnosti

Neposkytovat dětem možnost porušovat pravidla tím, že jim dáme počítač k neomezenému fyzickému i časovému přístupu.

Využívat technologické nástroje

V mnoha počítačových programech můžeme najít – pokud budeme hledat – užitečné pomocníky. Třeba filtry nevyžádané pošty (Spam), rodičovskou kontrolu přístupu (k internetu) apod.

Mít věci pod kontrolou

Máme-li mít zodpovědnost, mějme i pravomoci. Zajistíme si administrátorský přístup k počítači, budeme tak moci rozhodovat o to, jaké programy se budou či nebudou instalovat apod.

Nenechat děti volně se setkávat s internetovými přáteli

Každé podobné setkání v sobě nese velké riziko – klidně jej umožňme, ale pouze při nastavení odpovídajících opatření.

Kontrola historie navštívených stránek na internetu

Kontrolujeme i různé další výpisy: s kým dítě komunikuje, kdo mu posílá e-maily apod.

Jak poznám, že se něco děje?

Ne všemu se dá předem zabránit, ale existují mnohé varovné příznaky, kterých je dobré si všimnout a které mohou mnohé napovědět.

Patří k nim zejména:

- Dítě se začne chovat „jinak“ (podivně). Co dříve bez problémů akceptovalo nebo vyhledávalo (např. pomoc u počítače) je mu najednou na obtíž a je to nežádoucí. Najednou chce být z nějakého důvodu samo, stáváte se překážkou.
- Dítě v určeném čase náhle bez zjevné příčiny „musí“ být u počítače. Všechno ostatní jde v tu chvíli stranou, cíl je jediný.
- Dítě začne používat neobvyklé programy a odmítá seznámit s jejich účelem.
- Dítě za sebou znenadání začne „zametat stopy“ a mazat třeba historii navštívených www stránek, má evidentně důvod nebo potřebu něco skrývat. Dítě se zdráhá povídat si o tom, co na počítači dělá a s kým komunikuje. Na počítači najednou chce trávit veškerý volný čas. (<http://www.bezpecne-online.cz/pro-ucitele-a-rodice/technicka-ochrana-pocitace/rodicovskakontrola/2583>)

12 Listina dětských práv na internetu

„Pravidla, která by měla být respektována dětmi i dospělými:

Mám právo bádát, učit se a užívat si na internetu všechny dobré věci pro děti!

Mám právo uchovávat veškeré informace o sobě v tajnosti!

Mám právo, aby mne přes internet nikdo neobtěžoval ani netrápil!

Mám právo ignorovat e-maily a zprávy od lidí, které neznám nebo kterým nevěřím!

Mám právo nevyplňovat na internetu žádné formuláře a neodpovídat na otázky!

Mám právo vždy požádat rodiče nebo vychovatele o pomoc!

Mám právo nahlásit každého, kdo se na internetu chová divně nebo dává divné otázky!

Mám právo necítit se provinile, když se na obrazovce počítače objeví odporné věci!

Mám právo, aby mi lidé na internetu prokazovali respekt!

Na internetu mám právo cítit se bezpečně a být v bezpečí!!!“

(<http://www.pomoconline.cz/deti/listina-detskych-prav-na-internetu>)

PRAKTICKÁ ČÁST

13 VÝZKUM

Stanovení výzkumného problému

Cílem práce je zmapovat chování dospívajících dětí při práci na internetu, rozdíly mezi dívkami a chlapci žijícími ve městě a na vesnici.

Na základě vyslovených problémů, studia literatury a vlastních názorů jsem stanovila výzkumné otázky:

- Jaký časový úsek věnují dospívající denně práci na internetu a za jakým účelem?
- Jaké možnosti připojit se k internetu mají dospívající ve městě a na vesnici?
- Co dospívající nejvíce zajímá, když mají možnost být připojeni k internetu?
- Je práce na internetu pro dospívající prioritou při plánování využití volného času?

13.1 Formulace hypotéz

Na základě vyslovených otázek, studia literatury a vlastních názorů definuji následující pracovní hypotézy:

H1

Pohlaví dospívajících dětí ani lokalita, ve které žijí, nemá vliv na délku času připojení k internetu.

H2

Lokalita, ve které dospívající děti žijí, má vliv na možnosti připojit se k internetu.

H3

Pohlaví dětí má vliv na obsah vyhledávaných položek na internetu.

H4

Práce na internetu je prioritou pro dospívající děti při plánování využití volného času bez ohledu na jejich pohlaví a lokalitu, ve které žijí.

13.2 Příprava a provedení výzkumu

PILOTÁŽ

Vlastnímu výzkumu předcházela pilotáž, v níž jsem získala předběžné informace o dané problematice prostřednictvím osobních setkání a rozhovorů s pedagogickými pracovníky školních a mimoškolních zařízení, knihovny a informačního centra.

PŘEVÝZKUM

Po pilotáži jsem uskutečnila předvýzkum, který je jakýmsi zmenšeným modelem vlastního výzkumu (všech jeho hlavních fází). Provedla jsem ho formou dotazníku prostřednictvím 30 dětí z 8. třídy základní školy (15 dívek a 15 chlapců). Otázky jsem směřovala zejména ke zjištění, jakou prioritou je internet pro děti II. stupně základních škol.

Předvýzkum proběhl v lednu 2010.

13.3 Dotazník a jejich konstrukce

Dotazník patří mezi velmi frekventovanou metodu získávání dat v pedagogickém výzkumu. Jedná se o způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí. Je možno použít několik variant odpovědí, např. otevřené a uzavřené a další. Využila jsem obou možností. Položky jsem se snažila formulovat jasně a srozumitelně se zřetelem k cílové skupině, které byl dotazník určen, tedy dospívajícím dětem. Dotazník byl formulován čtrnácti otázkami. Respondentům jsem dotazníky rozdala prostřednictvím dalších osob (pedagogičtí pracovníci, zaměstnanci knihovny a další), kterým jsem osobně sdělila instrukce k vyplnění s vysvětlením, že se jedná o zcela anonymní výzkum. Zároveň jsem je ubezpečila, že jde pouze o vzorek výzkumu a uvedené odpovědi budou využity výhradně k vědeckému účelu a po zpracování dat budou skartovány.

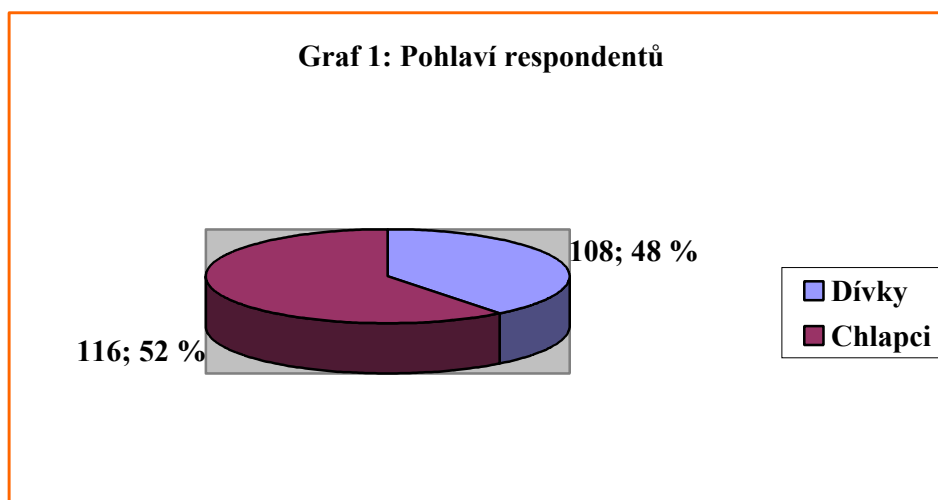
13.4 Výsledky šetření dotazníku a přepracování do konečné podoby

Při zpracování dotazníku jsem zjistila, že některé nabízené odpovědi nemusí splňovat požadavek na ověření pracovní hypotézy. Proto jsem některé otázky změnila nebo úplně odstranila a nahradila jinými tak, aby dotazník splňoval základní požadavky kladené na dobré měření zejména validitu, reliabilitu a praktičnost. Po takto provedených změnách se ukázalo, že otázky byly voleny formou, které dospívající děti rozumí a dokáží na ně odpovědět.

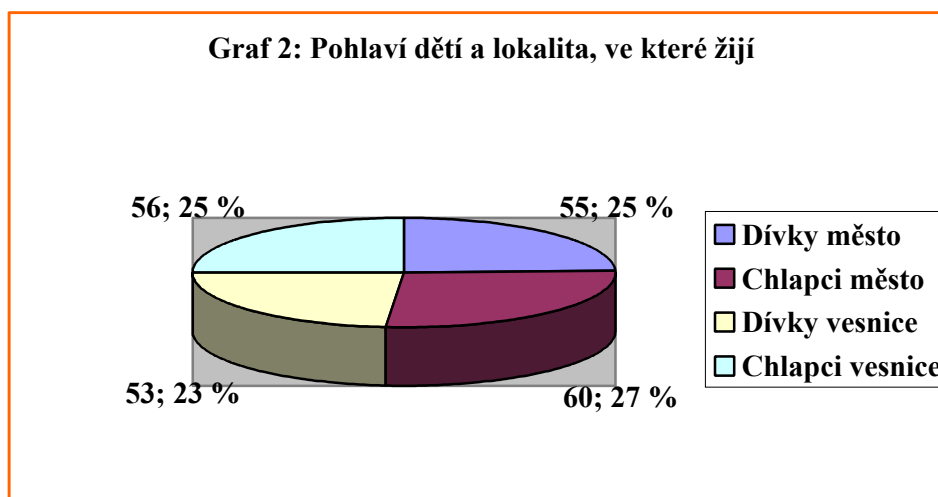
14 VLASTNÍ VÝZKUM

Výzkum byl realizován na II. stupni základních škol, na nižších gymnáziích, v knihovně a informačním centru v celkovém počtu **224 respondentů** ve věku **12 – 15 let**.

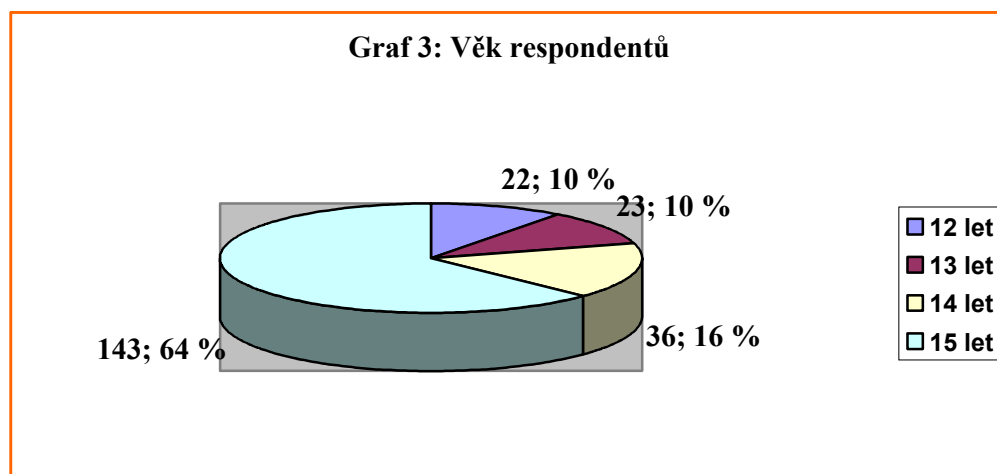
Dotazník vyplnilo **108 dívek** (48 %) a **116 chlapců** (52 %), z toho z **115 respondentů z města** a **109 z vesnice**. (graf 1)

Rozdělení dospívajících dle lokality, ve které žijí: **55 dívek z města** (25 %) a **z vesnice 53** (23 %), **chlapců z města 60** (27 %) a **z vesnice 56** (25 %). (graf 2)

Dotazníkového šetření se zúčastnily dospívající ve věku **12 let – 22 dětí (10 %)**, **13 let – 23 dětí (10 %)**, **14 let – 36 dětí (16 %)** a **15 let – 143 dětí (64 %)**. (graf 3)

15 INTERPRETACE ZJIŠTĚNÝCH DAT DOTAZNÍKOVÝM ŠETŘENÍM

Otázka č. 1: Pohlaví dítěte.

Otázka č. 2: Lokalita, ve které dítě žije.

Otázka č. 3: Věk dítěte a třída, kterou navštěvuje.

Otázka č. 4: Vymezení času, který dítě denně věnuje práci na internetu.

Otázka č. 5: Možnost připojit se na internet z domova.

Otázka č. 6: Zájem či nezájem rodičů o to, co dítě na internetu dělá.

Otázka č. 7: Využití možností připojení internetu jinde než doma.

Otázka č. 8: Kontrola ze strany pedagogů při práci na internetu ve škole.

Otázka č. 9: Účel připojení se k internetu.

Otázka č. 10: Využití volného času dospívajícího s přihlédnutím, jakou prioritou je internet.

Otázka č. 11: Oblíbené webové stránky na internetu.

Otázka č. 12: Zveřejnění či nezveřejnění osobních údajů na internetu.

Otázka č. 13: Osobní setkání s člověkem, s nímž byl navázán kontakt pře internet.

Otázka č. 14: Sdělení či nesdělení informace o osobní schůzce s člověkem, se kterým byl navázán kontakt přes internet, někomu z blízkých.

15.1 Ověřování platnosti hypotéz

Platnost stanovených hypotéz jsem ověřila použitím:

- výpočtu aritmetického průměru,
- Testu dobré shody chí-kvadrát.

H1

Pohlaví dospívajících dětí ani lokalita, ve které žijí, nemá vliv na délku času připojení k internetu.

Tuto hypotézu jsem ověřovala výpočtem **aritmetického průměru** na základě položky číslo 1 – děti uvádí pohlaví, položky číslo 2 – zaznamenávají lokalitu, ve které žijí a položky číslo 4 – zde děti uvádí, kolik času denně tráví na internetu.

Vyslovila jsem hypotézu nulovou H_0 a hypotézu alternativní H_A .

H_0 : Časový úsek připojení k internetu je stejný u dospívajících chlapců a dívek žijících ve městě a na vesnici.

H_A : Časový úsek připojení k internetu je odlišný u dospívajících chlapců a dívek s přihlédnutím k lokalitě, ve které žijí.

Tabulka 1

Délka připojení	Chlapci město	Chlapci vesnice	Dívky město	Dívky vesnice	
0	2	1	2	1	$\Sigma 6$ (3 %)
1	16	8	8	11	$\Sigma 43$ (19 %)
2	10	15	14	17	$\Sigma 56$ (25 %)
3	14	21	20	13	$\Sigma 68$ (30 %)
více než 3	16	12	11	12	$\Sigma 51$ (23 %)
	$\Sigma 58$	$\Sigma 57$	$\Sigma 55$	$\Sigma 54$	$\Sigma 224$

Aritmetický průměr: 3 hodiny. Vzhledem k tomuto výpočtu **přijímám nulovou hypotézu** a odmítám hypotézu alternativní. Na délku připojení k internetu nemá vliv ani pohlaví dětí ani lokalita, ve které žijí. Průměrná doba, kterou denně stráví všichni respondenti mého dotazníku na internetu, je 3 hodiny.

H2

Lokalita, ve které dospívající děti žijí, má vliv na možnosti připojit se k internetu.

Tuto hypotézu jsem ověřovala **Testem dobré shody chí-kvadrát** na základě položky číslo 5 – možnost připojení k internetu doma, položky číslo 7 – využití dalších možností připojit se k internetu mimo domov.

Vyslovila jsem hypotézu nulovou H_0 a hypotézu alternativní H_A .

H_0 : Lokalita, ve které dospívající žijí, neovlivňuje možnosti připojit se k internetu.

H_A : Dospívající, žijící ve městě a na vesnici, mají odlišné možnosti připojení k internetu.

Tabulka 2

Možnosti připojení	Chlapci město	Chlapci vesnice	Dívky město	Dívky vesnice	
Doma	54	49	50	50	$\Sigma 203$ (91 %)
Škola	33	23	27	26	$\Sigma 109$ (49 %)
Knihovna	7	8	5	8	$\Sigma 28$ (13 %)
Informační centrum	3	0	4	0	$\Sigma 7$ (3 %)
Příbuzní, přátelé	6	12	11	20	$\Sigma 49$ (22 %)
Mobilní telefon	7	1	3	4	$\Sigma 15$ (7 %)

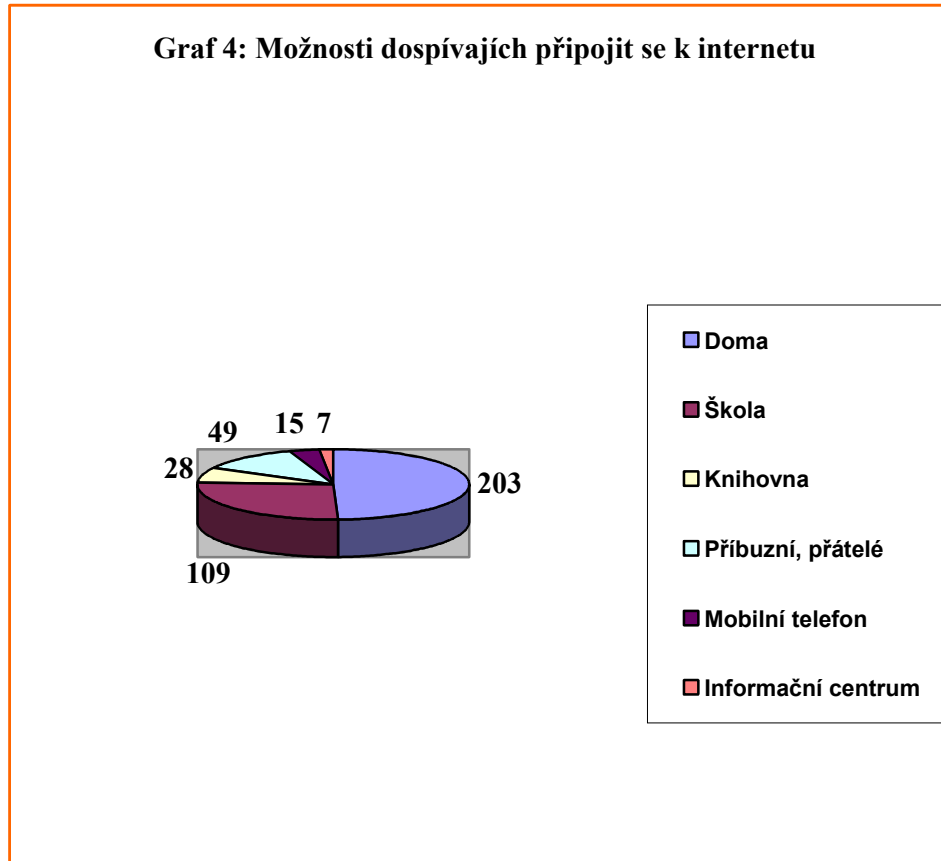
Testové kritérium $\chi^2 = 16,584$

Stupeň volnosti = 6

Hladina významnosti = 0,01

Kritická hodnota testovaného kritéria chí-kvadrát v šestém stupni volnosti na hladině významnosti 0,01 je **16,812**.

Protože vypočítaná hodnota (χ^2) je menší než hodnota kritická, **přijímám nulovou hypotézu** a odmítám hypotézu alternativní. Lokalita, ve které dospívající žijí, nemá vliv na možnosti připojení se k internetu.

H3

Pohlaví dětí má vliv na obsah vyhledávaných položek na internetu.

Tuto hypotézu jsem ověřovala **Testem dobré shody chí-kvadrát** na základě položky číslo 1 – děti uvádí pohlaví, položky číslo 9 – zde uváděly účel, za kterým se nejčastěji připojují k internetu.

Vyslovila jsem hypotézu nulovou H_0 a hypotézu alternativní H_A .

H_0 : Obsah vyhledávaných položek na internetu je u dívek a chlapců přibližně stejný.

H_A : Dívky a chlapci vyhledávají na internetu položky s jiným obsahem.

Tabulka 3

Účel připojení	Chlapci	Dívky	
PC hry	73	32	$\Sigma 105$ (47 %)
Vzdělávání	26	25	$\Sigma 51$ (23 %)
Poslech hudby	44	64	$\Sigma 108$ (48 %)
Encyklopedie, slovníky	26	19	$\Sigma 45$ (20 %)
Jazyková výuka	10	9	$\Sigma 19$ (8 %)
Elektronická pošta	36	54	$\Sigma 90$ (40 %)
Sledování TV	20	15	$\Sigma 35$ (16 %)
Jiný účel	34	46	$\Sigma 80$ (36 %)

Testové kritérium $\chi^2 = 23,354$

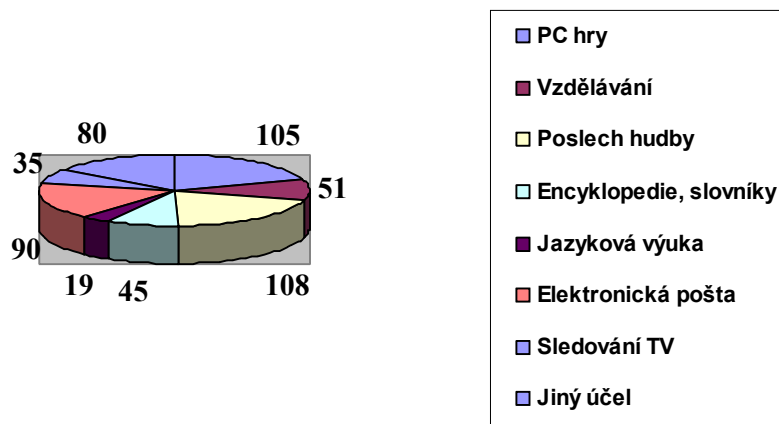
Stupeň volnosti = 8

Hladina významnosti = 0,01

Kritická hodnota testovaného kritéria chí-kvadrát v osmém stupni volnosti na hladině významnosti 0,01 je **20,090**.

Protože vypočítaná hodnota (χ^2) je větší než hodnota kritická, **přijímám alternativní hypotézu** a odmítám hypotézu nulovou. Dívky a chlapci vyhledávají na internetu položky s jiným obsahem.

Graf 5: Účel připojení dospívajících k internetu

H4

Práce na internetu je prioritou pro dospívající děti při plánování využití volného času bez ohledu na jejich pohlaví a lokalitu, ve které žijí.

Tuto hypotézu jsem ověřovala **Testem dobré shody chí-kvadrát** na základě položky číslo 1 – děti uvádí pohlaví, položky číslo 2 – zaznamenávají lokalitu, ve které žijí a 10 – uvádí aktivity, kterými vyplňují svůj volný čas.

Vyslovila jsem hypotézu nulovou H_0 a hypotézu alternativní H_A .

H_0 : Při plánování využití volného času není pro dospívající prioritou práce na internetu.

H_A : Většinu svého volného času tráví dospívající u internetu.

Tabulka 4

Využití volného času	Chlapci město	Chlapci vesnice	Dívky město	Dívky vesnice	
Přátelé	16	39	16	43	$\Sigma 114$ (51 %)
Zájmové kroužky	25	7	20	8	$\Sigma 60$ (27 %)
TV, DVD	2	13	2	8	$\Sigma 25$ (11 %)
Poslech hudby	7	17	11	19	$\Sigma 54$ (24 %)
PC s internetem	26	23	22	9	$\Sigma 80$ (36 %)
Jiné aktivity	21	15	2	9	$\Sigma 47$ (21 %)

Testové kritérium $\chi^2 = 9,598$

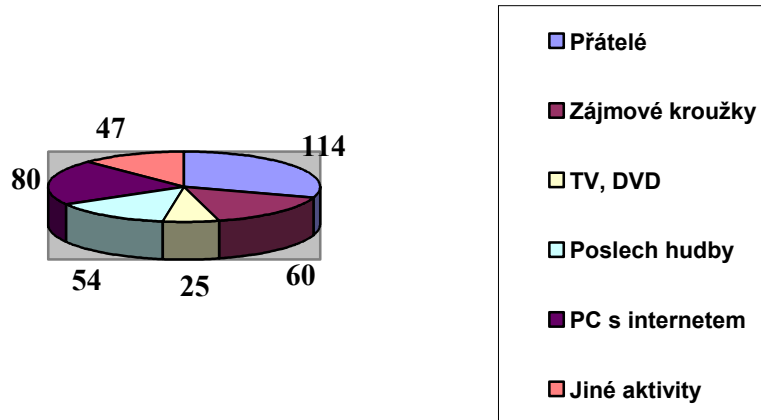
Stupeň volnosti = 6

Hladina významnosti = 0,05

Kritická hodnota testovaného kritéria chí-kvadrát v šestém stupni volnosti na hladině významnosti 0,05 je **12,592**.

Protože vypočítaná hodnota (χ^2) je menší než hodnota kritická, **přijímám nulovou hypotézu** a odmítám hypotézu alternativní. Při plánování využití volného času není pro dospívající prioritou práce na internetu.

Graf 6: Aktivity, kterými dospívající vyplňují svůj volný čas

15.2 Shrnutí výsledků

Ve výzkumné části diplomové práce jsem pomocí statistických metod ověřovala hypotézy, které jsem si stanovila před realizací svého výzkumu.

H1

Pohlaví dospívajících dětí ani lokalita, ve které žijí, nemá vliv na délku času připojení k internetu.

Moje hypotéza byla potvrzena - nulová hypotéza - časový úsek připojení k internetu je stejný u dospívajících chlapců a dívek žijících ve městě a na vesnici.

Respondenti se v dotazníku vyjádřili takto: 6 dětí (3 %) uvedlo, že se denně nepřipojuje k internetu, 43 dětí (19 %) se připojuje denně 1 hodinu, 56 dětí (25 %) se připojuje denně

2 hodiny, 68 dětí (30 %) se připojuje denně 3 hodiny a 51 dětí (23 %) se připojuje více než 3 hodiny denně.

H2

Lokalita, ve které dospívající děti žijí, má vliv na možnosti připojit se k internetu.

Moje hypotéza nebyla potvrzena. Potvrzena byla nulová hypotéza - lokalita, ve které dospívající žijí, neovlivňuje možnosti připojit se k internetu.

Respondenti se v dotazníku vyjádřili takto: 203 dětí (91 %) uvedlo, že mají možnost připojit se k internetu doma, 109 dětí (49 %) se připojuje ve škole, 28 dětí (13 %) se připojuje v knihovně, 7 dětí (3 %) se připojuje v Informačním centru, 49 dětí (22 %) se připojuje u příbuzných a kamarádů a 15 dětí (7 %) využívá možnost připojit se k internetu v mobilním telefonu. Nikdo z dotazovaných nenavštěvuje internetovou kavárnu za účelem připojení se k internetu. Je to dáno nejspíše tím, že šetření probíhalo v oblastech malých měst a vesnic, kde tyto možnosti neexistují.

H3

Pohlaví dětí má vliv na obsah vyhledávaných položek na internetu.

Moje hypotéza byla potvrzena – alternativní hypotéza – dívky a chlapci vyhledávají na internetu položky s jiným obsahem.

Respondenti se v dotazníku vyjádřili takto: 105 dětí (47 %) uvedlo, že se připojuje k internetu za účelem hraní PC her, 51 dětí (23 %) se připojuje za účelem vzdělávání, 108 dětí (48 %) poslouchá na internetu hudbu, 45 dětí (20 %) využívá na internetu encyklopedie a slovníky, 19 dětí (8 %) se připojuje za účelem jazykové výuky, 90 dětí (40 %) využívá na internetu elektronickou poštu, 35 dětí (16 %) sleduje přes internet TV a 80 dětí (36 %) se připojuje za jiným účelem než které byly nabídnuty v dotazníku. Nejčastěji navštěvují tyto webové stránky: Facebook, Spolužáci, Chat, Lidé a ICQ, tedy komunikační a sociální programy, které přináší bohaté komunikační vazby, aniž by dítě opustilo, ve svém volném čase, práh domova.

H4

Práce na internetu je prioritou pro dospívající děti při plánování využití volného času bez ohledu na jejich pohlaví a lokalitu, ve které žijí.

Moje hypotéza nebyla potvrzena. Potvrzena byla nulová hypotéza – při plánování využití volného času není pro dospívající prioritou práce na internetu.

Respondenti se v dotazníku vyjádřili takto: 114 dětí (51 %) svůj volný čas tráví s přáteli, 60 dětí (27 %) navštěvuje zájmové kroužky, 25 dětí (11 %) sleduje TV a DVD, 54 dětí (24 %) poslouchá ve volném čase hudbu, 80 dětí (36 %) vyplňuje svůj volný čas na internetu a 47 dětí (21 %) se věnuje jiným aktivitám než které byly nabídnuty v dotazníku. Mezi činnostmi byly uvedeny tyto: sport, četba, hra na hudební nástroj, rodina a schůzky s přítelem/přítečkou.

Výzkumem jsem dále zjistila, že 60 % respondentů, kteří se zúčastnily dotazníkového šetření, navštěvuje 9. třídu ZŠ. Dále 60 % rodičů se nezajímají o to, co jejich dospívající dítě na internetu vyhledává. Ve školách probíhá připojení dětí k internetu v 66 % za dozoru pedagoga. V oblíbenosti stránek na internetu jsou nejčastěji zmiňovány tyto: 25 % Facebook, 8 % YouTube, následují nejrůznější PC hry a sport. Osobní údaje zveřejňuje na internetu 30 % dospívajících a 27 % dotázaných se osobně setkala s člověkem, se kterým se na internetu seznámili. Z toho 22 % dětí řekne o tomto setkání rodičům nebo přátelům.

ZÁVĚR

Stěžejním tématem mé diplomové práce je vztah dospívajících dětí k internetu. Snažila jsem se toto téma zpracovat z několika úhlů pohledu, tak, aby bylo přehledné, srozumitelné a použitelné v praxi.

V první kapitole teoretické části diplomové práce se zabývám historií a vývojem internetu. Druhá kapitola pojednává o období dospívání; vývojových, fyzických změnách a psychice dítěte. Vztah psychologie a internetu je obsahem třetí kapitoly, která se věnuje prožívání a chování dospívajícího dítěte v prostředí virtuálního světa, který nabízí mnoho možností, ale také nebezpečí. Identita on-line je popsána v kapitole čtvrté. V páté kapitole se zabývám emocemi a vztahy ve virtuálním prostředí. Šestá kapitola pojednává o závislosti na internetu. Sedmá kapitola je věnována nejen rodičům a jejich dětem, aby věděli, jaká pravidla dodržovat při užívání internetu, aby se mohli cítit bezpečně. Média jsou v současnosti mnohdy spojována s pojmem agrese a násilí, proto je tomuto tématu věnována osmá kapitola. Zabývám se v ní také šikanou a kybernetickou šikanou. Mnoho společností se snaží o to, aby bezpečnost na internetu byla co nejvyšší a pokud tomu tak není, tak tyto instituce nabízí pomocnou ruku, jak případné problémy řešit. Toto téma popisují v deváté kapitole. Desátá kapitola pojednává o tom, co zajímá děti a mladé lidi na internetu. V této kapitole se objevují pojmy: sociální sítě, chat, mobilní telefon, e-mail, netiketa – chatiketa, kybergrooming, sexting, PC hry. Z důvodu srozumitelnosti jsou pojmy vysvětleny ve slovníku cizích slov na konci diplomové práce. Jak fungují rodičovské kontroly popisují v jedenácté kapitole. Poslední kapitola teoretické části, dvanáctá, obsahuje Listinu dětských práv na internetu.

Praktická část začíná pod číslem třináct, ve které jsem si stanovila výzkum problému a formulovala hypotézy. Dále zde popisují přípravu a provedení výzkumu prostřednictvím dotazníkového šetření. Zabývám se výsledky tohoto šetření a přepracováním dotazníku do konečné podoby. Čtrnáctá kapitola obsahuje vlastní výzkum. Poslední kapitola praktické části diplomové práce pod číslem patnáct, je interpretací zjištěných dat, ověřením platnosti hypotéz a shrnutím výsledků.

Cíle diplomové práce byly splněny. Podařilo se mi zjistit, jaké vnitřní „pohnutky“ nabádají dospívající děti k tomu, aby se připojily k internetu. Zmapovala jsem pozitiva i negativa virtuálního prostředí. Upozornila jsem na nebezpečí kybernetické šikany a dalších problémů spojených s on-line světem.

Ukázalo se, že pohlaví dětí a lokalita, ve které žijí nemá vliv na délku času, který stráví na internetu. Lokalita, ve které dospívající děti žijí, má vliv na možnosti připojit se k internetu. Dívky a chlapci vyhledávají na internetu položky s jiným obsahem a při plánování využití volného času pro ně není internet prioritou.

Svou diplomovou prací dávám nejen rodičům a pedagogům do rukou materiál, který mohou uplatnit u svých dětí doma, ve škole, v mimoškolních zařízeních apod. Také dotazníkové šetření v kombinaci s osobními schůzkami a rozhovory se zaměstnanci jednotlivých zařízení, se ukázalo jako přínosné. Respondenti byli dostatečně poučeni a otázky byly kladeny srozumitelnou formou odpovídající jejich věku.

Na základě vlastního studia a výzkumu docházím k závěru, že primárním a nejdůležitějším činitelem ve výchově je rodič. Ten má hlavní zodpovědnost za to, jakým způsobem se jeho dítě chová v reálném světě a s tím souvisí také chování ve světě virtuálním. Pokud dám dítěti „mantinely“, jak se má chovat k ostatním lidem a jsem ve výchově důsledná, je velká pravděpodobnost, že se tímto bude řídit také v době, kdy nebude pod přímým dohledem, tedy např. i ve virtuálním prostředí. Důvěra, respekt a vzájemná tolerance je mezi rodičem a dítětem, převážně v období dospívání, snad nejdůležitější.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJE

1. ADAMS, G. R. *Objektive measure of Ego Identity Status: A Reference Manual*. Soukromá korespondence 1999. 1998.
2. BAČOVÁ, V. *Československá psychologie*. Č. 40, 4, s. 321-337. Společenská a kulturná podmienenosť osobnej identity. 1996.
3. DAŘÍLEK, P., KUSÁK, P. *Pedagogická psychologie*. Část A , 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1998. 234 s. ISBN 80-7076-837-2.
4. GACKENBACH, J., ELLERMAN, E. *Introduction to Psychological Aspects of Internet Use*. In GACKENBACH, J. (Ed.) *Psychology and the Internet, intrapersonal, interpersonal, and transpersonal implications*. San Diego: Academic Press, 1998. ISBN 0-12-271950-6.
5. GRIFFITHS, M. *Internet Addiction: Does It Really Exist?* In GACKENBACH, J. (Ed.) *Psychology and the Internet, intrapersonal, interpersonal, and transpersonal implications*. San Diego: Academic Press, 1998. ISBN 0-12-271950-6.
6. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 173 s. ISBN 80-7178-927-5.
7. CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. 192 s. ISBN 978-80-247-1369-4.
8. JOINSON, A. *Causes and Implications of Disinhibited Behavior on the Internet*. In GACKENBACH, J. (Ed.) *Psychology and the Internet, intrapersonal, interpersonal, and transpersonal implications*. San Diego: Academic Press, 1998. ISBN 0-12-271950-6.
9. KIESLER, S., SIEGAL, J., Mc GUIRE, T.W. *Social Psychological Aspects of Computer Mediated Communication*. *American Psychologist*. Č. 39, s. 1123-1134. 1984.

10. MATHESON, K., ZANNA, M. P. *The Impact of Computer-Mediated Communication on Self-Awareness. Computer in Human Behavior*. Č. 4, s. 221-233. 1988.
11. POSMES, T., SPEARS, R., LEA, M. *Breaching or Building Social Boundaries? Interpersonal and Intergroup Considerations*. Beverly Hills: Sociense News. 1998.
[leden, 2000 z ProQuest database].
12. REID, E. *The Self and the Internet: Variations the Illusion of One Self*. In GACKENBACH, J. (Ed.) *Psychology and the Internet, intrapersonal, interpersonal, and transpersonal implications*. San Diego, Academic Press, 1998. ISBN 0-12-271950-6.
13. SULER, J. *Case studies and the evolution of digital life forms. CyberPsychology and Behavior*. Č. 3. 2000.
14. SULER, J. *The Psychology of Cyberspace*. 2001.
[leden, 2002].
15. ŠIROKÝ, H. *Meze a obzory psychoanalýzy*. Praha: Triton, 2001. 532 s. ISBN 80-7254-164-1.
16. ŠMAHEL, D. *Dospívající v prostředí internetu. Identita, vztahy a komunikace*. Brno: Katedra psychologie FSS MU. 2002a (Diplomová práce).
17. ŠMAHEL, D. *Československá psychologie*. Č. 47, 2, s. 144-156. Komunikace adolescentů v prostředí internetu. 2003a.
18. ŠMAHEL, D. *Psychologie a internet: děti dospělými, dospělí dětmi*. 1. vyd. Praha: Triton, 2003. 158 s. ISBN 80-7254-360-1.
19. TRESTNÍ ZÁKONÍK, TRESTNÍ ŘÁD, PŘESTUPKY Právní stav ke dni 15. února 2010, Nakladatelství C.H.BECK. s. 584. ISBN 978-80-7400-229-8.

20. VÁGNEROVÁ, K. a kol. *Minimalizace šikany – Praktické rady pro rodiče*. Praha: Portál, 2009. 152 s. ISBN 978-80-7367-611-7.

21. WALLACE, P. *The psychology of the Internet*. Cambridge, Cambridge University Press, 1999. ISBN 0-521-79709-8.

ZDROJE

22. BEZPEČNĚ ONLINE – SOCIÁLNÍ SÍŤE [online].

Dostupný z www:

<<http://www.bezpecne-online.cz/pro-ucitele-a-rodice/teenageri-a-komunikace-na-internetu/socialni-site/175-3>>. [cit. 2010].

23. DĚTSKÁ PRÁVA A PRÁVNÍ NÁSLEDKY [online].

Dostupný z www: <<http://proti-sikane.saferinternet.cz/sikana-a-kybersikana>>.

[cit. 2009].

24. E-MAIL [online].

Dostupný z www:

<<http://www.bezpecne-online.cz/surfuj-bezpecne/komunikace-se-svetem/email>>. [cit. 2010].

25. ETIKETA, NETIKETA, CHATIKETA [online].

Dostupný z www:

<<http://www.bezpecne-online.cz/surfuj-bezpecne/komunikace-se-svetem/etiketa-netiketa-chatiketa>>. [cit. 2010].

26. HANDL, J. *Co zajímá děti na internetu? Video a sex*. Lupa server o českém internetu [online]. Dostupný z www: <<http://www.lupa.cz/clanky/co-zajima-deti-na-internetu-video-a-sex/>>. [cit. 15. 8. 2009].

27. HISTORIE INTERNETU – iReferáty.cz ve spolupráci se zpravodajským serverem Lidových novin – Lidovky.cz [online].

Dostupný z www: <<http://www.ireferaty.lidovky.cz/309/1030/HISTORIE-INTERNETU>>. [cit. 22. 2. 2005].

28. HLAVNÍ PŘÍZNAKY ZÁVISLOSTI NA POČÍTAČOVÝCH HRÁCH [online].

Dostupný z www:

<<http://www.bezpecne-online.cz/pro-ucitele-a-rodice/teenageri-a-hry/zavislosti/194-3/hlavni-priznaky-zavislosti-na-pocitacovych-hrach>>. [cit. 2010].

29. CHAT [online].

Dostupný z www:

<<http://www.bezpecne-online.cz/pro-ucitele-a-rodice/teenageri-a-komunikace-na-internetu/chat/184-3>>. [cit. 2010].

30. INFORMACE NA INTERNETU [online].

Dostupný z www:

<<http://www.bezpecne-online.cz/pro-ucitele-a-rodice/informace-na-internetu>>. [cit. 2010].

31. JAK SE BRÁNIT ŠIKANĚ – využití materiálu Policie ČR [online].

Dostupný z www: <<http://proti-sikane.saferinternet.cz/jak-se-branit>>. [cit. 2009].

32. KONFERENCE – SAFER INTERNET [online].

Dostupný z www: <<http://www.saferinternet.cz/konference>>. [cit. 2010].

33. KVALITNÍ ZDROJ INFORMACÍ NA INTERNETU [online].

Dostupný z www:

<<http://www.bezpecne-online.cz/pro-ucitele-a-rodice/informace-na-internetu/jak-poznat-kvalitni-zdroj-informaci>>. [cit. 2010].

34. KYBERGROOMING [online].

Dostupný z www:

<<http://www.bezpecne-online.cz/pro-ucitele-a-rodice/teenageri-a-komunikace-na-internetu/kybergrooming/189-3>>. [cit. 2010].

35. LISTINA DĚTSKÝCH PRÁV NA INTERNETU [online].

Dostupný z www: <<http://www.saferinternet.cz/zakony-a-pravidla/36-3>>. [cit. 3.2.2005].

36. MOBILNÍ TELEFONY [online].

Dostupný z www:

<<http://www.bezpecne-online.cz/pro-ucitele-a-rodice/teenageri-a-komunikace-na-internetu/mobilni-telefony/177-3>>. [cit. 2010].

37. MŠMT (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy) - Pravidla pro rodiče a děti k bezpečnějšímu užívání internetu – kapitola: Prevence [online].

Dostupný z www: <<http://www.msmt.cz>>. [cit. 26.10.2006].

38. OBČANSKÉ SDRUŽENÍ – Společenství proti šikaně – KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2001. s. 255. ISBN 80-7178-513-X. [online].

Dostupný z www: <<http://www.sikana.org>>. [cit. 16.11.2009].

39. OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ – učební text Vývojové psychologie [online].

Dostupný z www: <<http://www.fi.muni.cz/~qprokes/socka/socka3.html>>.

40. O PROJEKTU SAFERINTERNET [online].

Dostupný z www: <<http://www.saferinternet.cz/o-projektu/538-3>>. [cit. 12.2.2009].

41. POČÍTAČOVÉ HRY [online].

Dostupný z www:

<<http://www.bezpecne-online.cz/pro-ucitele-a-rodice/teenageri-a-hry/online-hry-a-pc-hry/191-3>>. [cit. 2010].

42. RADY A TIPY NA SAFERINTERNETU [online].

Dostupný z www: <<http://www.saferinternet.cz/rady-a-tipy>>. [cit. 2010].

43. RODIČOVSKÉ KONTROLY [online].

Dostupný z www:

<<http://www.bezpecne-online.cz/pro-ucitele-a-rodice/technicka-ochrana-pocitace/rodicovska-kontrola/258-3>>. [cit. 2010].

44. SAFERINTERNET – Národní centrum bezpečnějšího internetu [online].

Dostupný z www: <<http://www.saferinternet.cz>>. [cit. 16.11.2009].

Online Safety Institute ISSN 1803-9219.

45. SEXTING [online].

Dostupný z www:

<[http://www.bezpecne-online.cz/pro-ucitele-a-rodice/teenageri-a-komunikace-na-internetu/sexting/190-3](http://www.bezpecne-online.cz/pro-ucitele-a-rodice/teenageri-a-komunikace-na-internetu sexting/190-3)>. [cit. 2010].

46. SUREL, J. The Psychology of Cyberspace. Mladiství v kyberprostoru.

Katedra psychologie pro vědu a techniku, Rider University [online].

Dostupný z www: <<http://www.rider.edu/users/suler/psycyber/psycyber.html>>.

[cit. Červen 98].

47. ŠIKANA A KYBERNETICKÁ ŠIKANA [online].

Dostupný z www: <<http://proti-sikane.saferinternet.cz/sikana-a-kybersikana>>. [cit. 2009].

48. ZÁVISLOST NA INTERNETU [online].

Dostupný z www: <<http://www.saferinternet.cz/uvodni-strana/805-3>>. [cit. 22.4.2010].

49. ZÁVISLOST NA POČÍTAČOVÁVH HRÁCH [online].

Dostupný z www:

<<http://www.bezpecne-online.cz/pro-ucitele-a-rodice/teenageri-a-hry/zavislosti>>. [cit. 2010].

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1. Dotazník.

Příloha č. 2. Provozní řád pro práci s internetem – Městská knihovna Zábřeh.

Příloha č. 3. Přihláška do Městské knihovny Zábřeh

Příloha č. 4. Provozní řád internetu pro veřejnost – DDM Krasohled Zábřeh

DOTAZNÍK

Tento dotazník bude sloužit jako podkladový materiál pro zpracování diplomové práce na téma „Děti a internet“. Věnujte, prosím, pozornost jednotlivým otázkám a své odpovědi zakroužkujte nebo doplňte dle zadání.

1. **Zaškrtni, zda jsi:** chlapec dívka

2. **Zaškrtni, zda bydlíš:** město vesnice

3. **Uveď, do které třídy chodíš a kolik je ti let:**.....

4. **Kolik času denně věnuješ práci na počítači připojenému k internetu?**
 - a) nepřipojuji se každý den
 - b) 1 hodina
 - c) 2 hodiny
 - d) 3 hodiny
 - e) více než 3 hodiny (uveď kolik).....

5. **Máš doma počítač připojený k internetu?**
 - a) ano
 - b) ne

6. **Zajímají se rodiče o to, co na internetu vyhledáváš?**
 - a) ano
 - b) ne

7. **Kde využíváš možnosti připojit se k internetu nejčastěji?**
 - a) doma
 - b) ve škole
 - c) v knihovně
 - d) v internetové kavárně

- e) v Informačním centru
- f) u příbuzných, kamarádů
- g) v mobilním telefonu
- h) jinde (uved')

8. Pokud se připojuješ k internetu ve škole mimo výuku, probíhá to za přítomnosti pedagogického dozoru?

- a) ano
- b) ne

9. Za jakým účelem se nejčastěji připojuješ k internetu?

- a) počítačové hry
- b) vzdělávání
- c) poslech hudby
- d) encyklopedie, slovníky
- e) jazyková výuka
- f) elektronická pošta
- g) sledování TV, filmů
- h) jiné (uved')

10. Ve svém volném čase nejraději:

- a) chodím ven s kamarády
- b) navštěvuji zájmové kroužky
- c) dívám se na televizi, DVD
- d) poslouchám hudbu
- e) sedím u počítače připojeného k internetu
- f) dělám jiné aktivity (uved').....

11. Máš nějaké oblíbené webové stránky na internetu? Pokud ano, uveď jaké:

- a) ano -
- b) ne

12. Pokud s někým komunikuješ přes internet, uvádíš svoje osobní údaje (jméno, adresu, telefonní číslo apod.?)

- a) ano
- b) ne

13. Setkal/a jsi se někdy osobně s člověkem, se kterým jsi se seznámil/a na internetu?

- a) ano
- b) ne

14. Pokud ano, věděl o tom někdo z tvých blízkých – rodiče, kamarádi.....?

- a) ano
- b) ne

Děkuji za spolupráci. Ester Minaříková, Pedagogická fakulta UP Olomouc

PROVOZNÍ ŘÁD PRO PRÁCI S INTERNETEM

- Uživatel je povinen seznámit se s provozním řádem pro práci s internetem, dodržovat jeho ustanovení a dbát pokynů knihovnice.
- Před začátkem práce s počítačem je třeba přítomné knihovnici nahlásit své jméno a čas připojení.
- Uživatel může používat pouze nainstalovaný software.
- Není dovoleno instalovat aplikace stažené z internetu, měnit nastavení programů nebo restartovat počítač.
- **Uživatelé nesmí navštěvovat stránky s pornografickým nebo erotickým obsahem. V opačném případě mu bude znemožněn přístup k internetu..**
- **MIC – knihovna nenes odpovědnost za obsah souborů stažených z internetu, rovněž neodpovídá za rychlost spojení.**
- Na uživatelských počítačích nejsou nainstalovány tiskárny. Soubory určené k tisku je třeba **uložit na disk G** a požádat knihovnici o tisk.
- Ceník služeb souvisejících s internetem:

1 minuta internetu	0,50 Kč
černobílý tisk	1, - Kč
barevný tisk	10,- Kč

V Zábřehu, 8.4. 2008

Burianová Marcela
vedoucí knihovny

Městská knihovna Zábřeh,
Nám. Osvobození 15, <http://knihovna.zabreh.cz/>
tel. 583 416 020, knihovna@knihovna.zabreh.cz

Přihláška do knihovny

Čtenář Balková Adriana **Č. průkazu : 6701**
Datum narození: 10. 4. 2003
Trvalé bydliště : Havlíčkova 5, Zábřeh
Přechodné bydliště :

Svým podpisem stvrzuji správnost výše uvedených údajů, zavazuji se oznámit všechny jejich změny a dodržovat knihovní řád.
Prohlašuji, že souhlasím se zpracováním osobních údajů v databázi knihovny a to k účelu a v rozsahu uvedeném v knihovním řádu. Tento souhlas platí až do písemného odvolání.

Podpis čtenáře

Vyplní rodiče čtenářů do 14 let:
Prohlašuji, že ručím za správné vrácení knih, které si mé dítě půjčuje z veřejné knihovny a zavazuji se, že nahradím veškeré škody, způsobené ztrátou či poškozením knih.
Souhlasím – nesouhlasím s přístupem dítěte na internet. *

Dne

Podpis rodičů

* Nehodící se škrtněte

Příloha č. 4

Dům dětí a mládeže Krasohled, Školská 349/9, 789 01 Zábřeh

Provozní řád internetu pro veřejnost

1. Služby internetu může využívat každý účastník DDM. Zájemci o práci s internetem se hlásí u služby v Otevřené herně, jsou povinni seznámit se s Provozním řádem a jsou si vědomi své odpovědnosti za škody vzniklé jejich aktivním zásahem do sítě KMO nebo sítě internet.
2. Internet pro veřejnost je přístupný během otevírací doby DDM Krasohled (vyjma doby kroužků a výukových kurzů – dle časového rozpisu).
3. Předpokladem přístupu na internet je ovládnutí základů práce na počítači a základních principů práce s počítačovou sítí internet, pokud uživatel tyto znalosti nemá, vyžádá si od dozoru v herně základní informace.
4. Obvyklá doba využití služby je 60 minut s tím, že tuto dobu je možné prodloužit pokud není jiný zájemce. Dobu pobytu na PC je možné předem rezervovat.
5. V době veřejného přístupu k internetu nahlásí odpovědnému pracovníkovi zahájení a ukončení práce s počítačem a po ukončení je povinen vyčkat kontroly stavu zařízení.
6. Po ukončení práce musí zůstat počítač ve stavu, v němž byl předán obsluhou.

Uživatelé mohou:

- vyhledávat informace pomocí protokolu http - stránky www,
- používat elektronickou poštu prostřednictvím veřejně přístupných služeb (např. post.cz, seznam.cz, apod.),
- komunikovat on-line prostřednictvím chatu.

Uživatelé nesmí:

- manipulovat a jinak užívat ostatní zařízení učebny a její vybavení,
- zapínat, vypínat či resetovat počítač,
- provádět změny v konfiguracích programů,
- instalovat a spouštět vlastní programy,

- vyhledávat, prohlížet a stahovat z internetu stránky obsahující pornografii, propagující rasismus, nábožensky a národnostně urážející a podněcující k násilí a užívání drog, případně takové informace vytvářet či šířit.
9. Není povoleno provozování počítačových her.
 10. Provozovatel DDM Krasohled Zábřeh nenese odpovědnost za obsah souborů stažených z internetu (zvláště pak obsahují-li viry) ani případné škody, které by mohly vzniknout jejich dalším používáním.

Uživatelé jsou povinni:

- dbát pokynů pracovníka DDM,
 - při jakékoli nejasnosti si vyžádat odbornou pomoc,
 - neodstraňovat vzniklé závady,
 - dodržovat ustanovení provozního řádu.
11. Získané informace a data (v jakémkoliv formě a na jakémkoliv médiu) slouží výhradně k osobní potřebě návštěvníka a k jeho studijním účelům. Je zakázáno je jakýmkoliv způsobem dále rozšiřovat, rozmnožovat, kopírovat, půjčovat, sdílet, distribuovat (ani v počítačové síti), prodávat nebo jinak využívat, zejména ne ke komerčním účelům.
 12. Případné zneužití dat a informací může být trestné.
 13. Uživatel se zavazuje, že nebude vědomě poškozovat používanou techniku.
 14. Uživatel se nesmí snažit získat přístup ke chráněným informacím a k datům jiných uživatelů.
 15. V případě porušení provozního řádu může být uživatel vykázán z DDM.

Ceník pro práci na PC a kopírce

Poplatky:

Internet zdarma, použití PC – 1 hodina (žák, student).....10,- Kč

Ostatní použití PC – 1 hodina.....30,- Kč

Ceník kopií – dle aktuálního ceníku pro kopírování a tisk DDM Krasohled Zábřeh.

Tento provozní řád internetu je platný od 1.10.2009

Jana Valová, ředitelka DDM

SLOVNÍK CIZÍCH SLOV

- **Adaptace:** označuje schopnost organismu přizpůsobit se prostředí.
- **Aspirace:** nárok a naděje na nějaké postavení, titul, poctu.
- **Auto-kultivace:** seberozvíjení, autoregulace, sebevýchova s cílem stát se kulturní osobností.
- **Cybersex:** sexuální kontakt probíhající na internetu obvykle pomocí psaného textu, kdy si jedinci předávají informace se sexuálním obsahem za účelem sexuálního uspokojení nebo vzrušení.
- **Cyberspace:** virtuální prostředí, virtuální svět, obvykle se dnes ztotožňuje s prostředím internetu.
- **Deindividualizace:** ztráta individuality, jedinec se vnímá jako anonymní osoba, která není identifikovatelná v rámci skupiny, ztráta sociální kontroly.
- **Deprive:** označuje nedostatečné uspokojení důležité psychické, či fyzické potřeby jednotlivce.
- **E-mail:** elektronická pošta, prostředek pro zasílání dat (dopisů, obrázků atp.) prostřednictvím internetu.
- **Facebook:** je rozsáhlý společenský webový systém sloužící hlavně k tvorbě sociálních sítí, komunikaci mezi uživateli, sdílení multimediálních dat, udržování vztahů a k zábavě. Se svými více než 400 miliony aktivních uživatelů (2010) je jednou z největších společenských sítí na světě. Je plně přeložen do šedesáti pěti jazyků.
- **Firewall:** je síťové zařízení, které slouží k řízení a zabezpečování síťového provozu mezi sítěmi s různou úrovní důvěryhodnosti a zabezpečení.
- **Flow:** stav, kdy je člověk pohlcen svou činností, vtažen do děje, zapomíná sám na sebe a nevnímá okolí.
- **Hackeři:** jsou počítačovní specialisté či programátoři s detailními znalostmi fungování systému, dokážou ho výborně používat, ale především si ho i upravit podle svých potřeb. V masmédiích se však tento termín začal mylně používat pro počítačové zločince a narušitele počítačových sítí.
- **Chat:** je krátká komunikace nebo rozhovor dvou nebo více lidí prostřednictvím komunikační sítě. Uskutečňuje se vždy v reálném čase.

- **Identita:** svébytnost, mentální nebo sociální reprezentace podstatných znaků subjektu (např. národní identita, pohlavní identita), též sebepojetí.
- **Integrita:** čestnost, poctivost, bezúhonnost v mravním smyslu.
- **Jáství:** zahrnuje všechny činnosti, ať uvědomělé nebo ne a vše, co si o sobě dotyčný člověk uvědomuje.
- **Konformita:** přizpůsobení se převažujícím či dominantním názorům, požadavkům, normám skupiny či společnosti v níž člověk žije, a potlačení projevů vlastních.
- **Modifikace:** znamená obecně změnu, úpravu nebo variantu.
- **Netiketa:** jakási pomyslná sbírka pravidel a zásad, která by se měla dodržovat v internetovém světě.
- **Nick:** přezdívka uživatele internetu, většinou na chatu.
- **On-line:** být připojený k internetu, být na internetu.
- **Parental control = rodičovská kontrola** jako nástroj kontroly dítěte. Pomáhá dítě chránit a kontrolovat při používání zařízení a služeb. Tyto kontroly mohou zahrnovat např. omezení přístupu na nevhodné stránky na internetu, evidovat čas strávený na internetu apod.
- **Postmoderna:** základním prvkem postmoderny je pluralita názorů a jejich zrovnoprávnění, zpochybnění optimistického pohledu na historický vývoj západní civilizace, ale i pohledu na dějiny jako na proces postupného překonávání dřívějších fází.
- **Probace:** organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.
- **Projekce:** obranný mechanismus nevědomého přenášení přání, fantazií nebo motivů na osoby, předměty nebo situace.
- **Reliabilita:** ve statistice spolehlivost testu, zda při opakovaném použití testu dostaneme podobné výsledky.

- **Spam:** je nevyžádané masově šířené sdělení (nejčastěji reklamní) šířené internetem. Původně se používalo především pro nevyžádané reklamní e-maily, postupem času tento fenomén postihl i ostatní druhy internetové komunikace.
- **Tenze:** napětí nebo tlak ovlivněný působením vnějších nebo vnitřních vlivů (biologických, emocionálních, fyzikálních, společenských,...).
- **Validita:** platnost, například dokumentu, vědeckého postupu nebo argumentu, odvozeno od validní - platný, uznaný.
- **Virtuální reprezentace:** shluk digitálních dat podávajících informace o tom, „kdo jsme“ ve virtuálním prostředí, jaké zde máme jméno, jaká je naše historie.
- **WWW stránky:** internetové stránky, síť těchto stránek (informací), které jsou logicky provázány strukturou odkazů.

ZKRATKY

- **atd.** – a tak dále
- **apod.** – a podobně
- **atp.** – a tak podobně
- **cca** – přibližně
- **cit.** – citace
- **CNS** – Centrální nervová soustava.
- **DDM** – Dům dětí a mládeže.
- **lat.** – latinsky
- **MŠMT** – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky.
- **např.** – například
- **s.** – strana
- **UNESCO** – Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu je mezinárodní vládní organizace při Organizaci spojených národů, založená v roce 1945 v Londýně. UNESCO má sídlo v Paříži a jejím posláním je přispívat k vzájemnému porozumění a sblížování mezi národy na základě mezinárodního rozvíjení výchovné, vzdělávací, vědecké a ostatní kulturní činnosti.
- **UP** – Univerzita Palackého v Olomouci.